

*Rodna
gruda*

PRINTED IN YUGOSLAVIA

ŠT. **1** 1955

IZ VSEBINE: Dragi rojaki — Novoletne čestitke — Predsednik Jugoslavije na obisku v Indiji — Jugoslovanski izseljenci so proslavili jugoslovanski državni praznik — Nagrade našim dopisnikom — Jugoslovanske žene na mednarodni ženski razstavi v New Yorku — *Peter*: »Tokrat sem spet vsa doma« — Jugoslovanski dom v Aleksandriji je bil lani ponovno odprt — Lovro Kuhar-Prežihov Voranc, poet koroške zemlje — *Prežihov Voranc*: Samorastniki — *Ivan Minatti*: Tiše, le tiše, pesem — Na gredah slovenske kulture — Po domači deželi — Dom in družina — Mladi rod — Domovina na tujih tleh — *France Sušteršič*: Srečanja — Pero izseljencev — *A. Svagelj*: Priznanje delovne dobe izseljencem povratnikom — *Peter*: Šport. — Naslovna slika: Zima v slovenskih gorah (Foto Putnik, Ljubljana).

SEMENARNA

LJUBLJANA

Naša domača semena povrtnine in cvetlic v lepih barvastih vrečicah z navodili setve dobite pri:

TIVOLI-IMPORTS, CLEVELAND 3
OHIO 6407 St. Clair Avenue

Tvornica konfekcije, galanterije, obuče,
tvrde prerade i ambalaže iz Jugoslavije

Jugoplastika

SPLIT

P 126/1955

KIŠNI KAPUČI I KABANICE
SVIH VRSTA RAĐENE
NAJSAVREMENIJIM
METODAMA I NAJVEĆOM
MOGUĆOM PRECIZNOŠĆU,
ŽENSKA MODNA GALANTERIJA
MODERAN I OKUSAN ARTIKAL
SAVREMENE ŽENSKE
GARDEROBE PROIZVODI SU
TVORNICE

„JUGOPLASTIKA“ SPLIT

Naš način proizvodnje razlikuje se od ostalih tvornica ove vrsti u zemlji, jer smo snabdjeveni najmodernijim strojevima za šivanje i taljenje putem visoko-frekventne struje, pa je mogućnost kidanja svedena na minimum. Radi toga među potrošačima i postoji veliki interes za naše proizvode, čiji se asortiman svakodnevno proširuje. Potrošači! posjetite naše prodavaonice i uvjerite se sami u kvalitet i odlične osobine naših artikala.

Osnovne osobine naših artikala su: jeftinoća, elegancija i dobar kvalitet

Izhaja desetkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2,50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8,40 mark, polletno 4,20 mark. — Argentina: letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/I.

Dragi rojaki!

Vam, ki ste pred mnogimi leti zaradi težkih gmotnih in socialnih razmer bili prisiljeni zapustiti rodni kraj in iskati kruha po svetu, ki ste tam po svojih kulturnih in rodoljubnih organizacijah ostali povezani s svojo staro domovino, ki ste zlasti z našo osvobodilno vojno poživili svoja rodoljubna čustva, nam moralno in gmotno pomagali, ki danes po »Rodni grudi« in tudi sicer pazljivo spremljate naš gospodarski in družbeni razvoj in po svojih močeh uspešno podpirate zunanjo politiko naše države, našo borbo za mir in konstruktivno mednarodno sodelovanje — vsem vam rodoljubnim rojakom velja naš topli pozdrav.

Bolj kot kdaj koli doslej je upravičena samozavest in ponos našega delovnega ljudstva, da njegov boj za osvoboditev, njegovi naporu za obnovo po vojni opustošene domovine, naporu za razvoj njenih industrijskih sil, kakor tudi njegova enodušna usmerjenost za novo družbeno ureditev — niso bili zastoj. Danes so uspehi gospodarskega razvoja in družbene ureditve vidni na vsakem koraku in rastejo z dneva v dan. Danes so ustvarjeni pogoji za postopno in solidno izboljševanje življenjske ravni delovnega človeka.

Razvija in utrjuje se nov tip resnične ljudske demokracije, ob kateri vsak poskus »vračanja na staro« poedinih izkoreninjenecv in domišljavih zmedencev, ki so v glavnem eksponenti nam sovražnih krogov v inozemstvu, izziva samo značiljiv posmeh slehernega našega delovnega človeka. Vse naše ljudstvo je strnjeno v enodušnem soglasju z zunanjo politiko našega državnega Titovega vodstva, ki se danes z velikanskimi uspehi uveljavlja na mednarodni areni. Zaradi tega vedro gledamo v bodočnost.

Zato se, dragi rojaki, obračamo tudi na vas z željo, da bi bili povsod, koder živite, nosilci človečanskih ciljev trajnega miru in miroljubnega sodelovanja med narodi vsega sveta. Želja nas vseh v domovini je dalje, da bi se krepila in razvijala enotnost med vsemi Jugoslavlani v inozemstvu, ki želijo človeštvu mir in napredek in da bi v tem naprednem duhu in živih simpatijah za rojstno, napredno domovino svojih staršev vzgajali tudi mlajšo izseljensko generacijo.

Vsem rodoljubom v tujini obilo sreče, zdravja in uspehov v novem letu 1955.

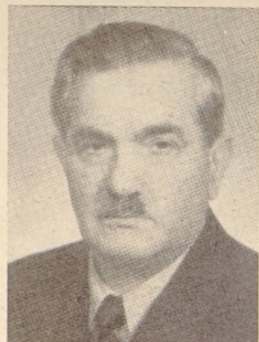
MIHA MARINKO
predsednik Ljudske skupščine LRS

Vam vsem, dragi rojaki, ki vas je življenjska pot zanesla po širokem svetu in ki ste si tamkaj osnovali svojo drugo domovino, ob prestopu v novo leto prisrčno pozdrave! Želim vam vsem, da bi imeli v novem letu 1955 obilo uspehov, zadovoljstva in veselja. Kar

pa tu doma vaša rojstna domovina, ali, kakor pravite vi najraje, kar vaš stari kraj želi od vas, prav posebno tudi v novem letu, je to, da ostanete v svojem srcu tudi za naprej zvesti stari domovini. Želimo, da bi se ta vaša ljubezen in zvestoba do starega kraja zrcalila tudi v ljubezni do otrok, da bi jim pripovedovali o stari domovini in storili vse, da tudi v njih ostane in živi ljubezen do nje. Želimo, da bi spremljali naš gospodarski, politični in kulturni razvoj, da bi se seznanjali sproti z njim, z našimi uspehi, pa tudi z našimi težavami, potem pa vse to posredovali svojim otrokom in njihovim otrokom. Pa še več: da bi posredovali to znanje tudi ljudem svoje okolice in po njih vsemu narodu, v katerega svetu živite. Naj bi postali na ta način vi, naši rojaki, tisti posredovalci, ki se po njih vaša ljubezen do rojstne domovine razžareva v ljudi vaše nove domovine, pridobiva med njimi nove prijatelje nove Jugoslavije ter jim posreduje znanje o njej. V

Izseljencem, ki živijo razstreseni po vseh delih sveta, lep novoletni pozdrav! Nismo pozabili na vas, ki vam želimo vse dobro, pogosto vas obiskuje naša misel, srce vprašuje: kako živite? Vem, da tudi vašim srcem niti razdalje niti razmere, v katerih živite, ne

morejo ubraniti, da bi kdaj s hrepenenjem ne obiskovala stare domovine. Z nami vas povezuje ista preteklost, isti jezik in ista kultura. In iste želje za bodočnost.

Bodite med narodi, med katerimi živite, tolmači naših iskrenih teženj za bratstvo in prijateljstvo vseh narodov sveta, neodvisnosti in socialne pravičnosti. Naredili boste uslugo ne le svoji domovini, temveč vsemu svetu, zakaj medsebojno poznavanje in razumevanje je prvi pogoj za trajen mir, ki si ga vsi tako zelo želimo. Srečno novo leto!

FRANCE BEVK
slovenski pisatelj

takem plemenitem prizadevanju boste, dragi naši rojaki onstran meja, najlepše družili svojo ljubezen do starega kraja z navezanostjo na svojo novo domovino.

V Ljubljani, dne 29. decembra 1954.

DR. ANTON MELIK
univerzitetni profesor

NOVOLETNE ČESTITKE

pošilja družina Artič iz Lievina, Pas de Calais v Franciji v Trbovlje družinam Florjana Kustarja, Franca Čekade, Silva Kustarja, Selaku, Fricku Milerju na Vodah ter Povhetovim v Zabji vasi. Artič Pavla prisrčno pozdravlja sestre Erno iz Trbovelj, Pepco v Bevškem in Nežko v Zagrebu.

Rojak Alois Grčar iz Merlebacha vsem čitateljem »Rodne grude«, zlasti tistim, ki se ga spominjajo iz let 1924 do 1929 v tujini in domovini, vsem znancem v krajih Bruais v Pas de Calaisu ali v Brunssumu in Heerlenu v Holandiji. Srečno novo leto želi dalje članom vseh jugoslovanskih izseljenskih društev v Merlebachu — Freymingu.

Martin Pajtlar iz Trieuxa v Franciji vošči veselo novo leto vsem rojakom doma in v tujini, vsem predstavnikom Slovenske izseljenske matice in uredništvu »Rodne grude«. Tem čestitkam se pridružujejo rojaki Franc Završnik, Franc Gričar, Edmund Žigon, Jean Grahek, Alojz Soln,

Anton Repovž, Jean Senegačnik, Franc Krefl, Leopold Abram, Anton Jug in Fran Selšček. Vsi iz Trieuxa v Franciji.

Odboru in osebju pri Slovenski izseljenski matici, sorodnikom v Zagorju, bratu v Holandiji in vsem bratom in sestram slovenske krvi v domovini pošilja najsrčnejše pozdrave in želi srečno novo leto Franc Čebin iz Homberga — Niederrheima v Nemčiji, — posebej čestita podpredsedniku Matice in glavnemu uredniku »Rodne grude« tov. Tomu Brejcu k 50-letnici in mu želi mnogo uspehov v novem letu.

Veselo novo leto vsem rojakom želi rojak J. Bosina z ženo iz Herlena v Holandiji.

Mnogo sreče v novem letu vsem članom uredništva »Rodne grude« ter vsem bralcem tega lista in drugim rojakom želi A. Gerden, Garsom Mine, Ont. Kanada.

Slovenska izseljenska matica in uredništvo »Rodne grude« se za čestitke iskreno zahvaljuje!

Predsednik Tito na obisku v Indiji

Predsednik Jugoslavije maršal Tito se pozdravlja z jaipurskim maharadžo

Indijska deček in deklica sta zaželela maršalu Titu dobrodoščilo po starem indijskem običaju

Obisk predsednika Jugoslavije maršala Tita v Indiji je dogodek, ki ni pomemben le za Jugoslavijo, temveč ima tudi svoj velik mednarodni pomen. Indija je priredila predsedniku Jugoslavije veličasten sprejem, takšen, kakršnega doslej še ni priredila nobenemu tujemu državniku. S tem je ta neodvisna dežela in njeno ljudstvo jasno dokazalo svoje globoke simpatije do voditelja Jugoslavije in do njegovih neutrud-

ljivih prizadevanj za stvar miru. Ves svet je z veliko pozornostjo spremljal Titovo potovanje po Indiji in časniki ter agencije so zlasti poudarjali, da je Tito prvi državnik evropske oziroma neazijske države, ki je obiskal Indijo in Burmo, odkar sta postali neodvisni. Prav gotovo bo ta obisk tesneje povezal Azijo in Evropo ter pripomogel k ohranitvi miru.

POVEČANJE INDUSTRIJSKE IN KMETIJSKE PROIZVODNJE

Po predvidenem planu se bo letos v Jugoslaviji povečala industrijska in kmetijska proizvodnja. Industrijska proizvodnja naj bi se povečala v primerjavi z l. 1953 za 31 odstotkov. Predvsem naj bi se povečala proizvodnja premoga, električne energije, gradbenih potrebščin in podobno.

V kmetijstvu bo po predvidenem planu letos investiranih nad 45 milijard dinarjev. K temu je treba prišteti še vsote, ki jih bodo v ta namen prispevale posamezne republike, okraji in mesta. Posebno važen je sklad za gospodarsko nerazvita področja, ki bodo predvidoma dobila nad 41 milijard dinarjev.

Po predlogu družbenega plana LR Slovenije naj bi se letos povečala industrijska proizvodnja za 11 odstotkov. Za 15 odstotkov naj bi se povečala proizvodnja električne energije, kar bi omogočilo začetek obratovanja drugega agregata medvodske elektrarne, tretjega agregata elektrarne v Mostah, tretjega agregata v Dravogradu, prvega agregata v Vuhredu in Šoštanju itd. V industrijsko proizvodnjo se bo letos vključila tudi nova tovarna časopisnega papirja v Krškem, ki naj bi že letos izdelala 5000 ton papirja, medtem ko znaša njena polna zmogljivost 20.000 ton na leto. Lani 21. novembra je stekel v Kidričevem v novozgrajeni ve-

liki dvorani elektrolize prvi aluminij, in za letos ceni družbeni plan Slovenije proizvodnjo aluminija v Kidričevem na 7500 ton, kar znaša 50 odstotkov celotne zmogljivosti prve dvorane za elektrolizo.

Sklad za pospeševanje kmetijstva naj bi znašal 500 do 400 milijonov dinarjev. Povečanje industrijske proizvodnje in razvoj posameznih panog gospodarstva naj bi po načrtih plana omogočil povečanje izvoza v primeru z lanskim letom za 20 odstotkov.

ODLIKOVANJA ZA DELO MED IZSELJENCI

Za vestno delo in zasluge za razvoj naprednih idej med izseljenci, za kovanje bratstva in enotnosti naših narodov kakor tudi za požrtvovalno delo za socialistično graditev naše dežele je predsednik Federativne ljudske republike Jugoslavije odlikoval 23 Jugoslovancev, bivših izseljencev, ki so se vrnili v domovino, kjer uspešno delujejo v izseljenskih organizacijah. Med odlikovanci so Slovenci Ludvik Medvešček, ki je prejel red Zasluge za narod I. stopnje ter Lojze Zdravje, Alojz Rot, Anton Kurinčič, Mirko Ličen, Franc Močilnikar in Ivan Perčič, ki so bili odlikovani z redom Bratstva in enotnosti II. stopnje. Odlikovancem Slovenska izseljenska matica in uredništvo »Rodne grude« iskrečno čestitata!

JUGOSLOVANSKI IZSELJENCI SO PROSLAVILI JUGOSLOVANSKI DRŽAVNI PRAZNIK

V FRANCIJI

V nedeljo, 28. novembra 1954 je kulturno podporno društvo »Udruženje Jugoslovanov« v severni Franciji priredilo v Sallauminesu proslavo jugoslovanskega državnega praznika 29. novembra. Na proslavi so bili navzoči zastopniki francoskih oblasti, jugoslovanskega poslaništva iz Pariza in tajnik poslaništva Marko Drobac.

S številnim obiskom — proslave se je udeležilo nad 500 naših rojakov iz Pas de Calaisa — so jugoslovanski izseljenci dokazali, da se tudi oni zavedajo velikega pomena tega največjega državnega praznika Jugoslovanov. Po končani proslavi so rojakom predvajali slovenski film »Vesna«, ki je navdušil vse prisotne in jim bo ostal tudi v trajnem spominu.

Jugoslovanski izseljenci v severni Franciji le obžalujejo, da je izostal napovedani obisk Slovenskega okteta iz Ljubljane, ki bi dal s slovensko narodno pesmijo vsej slovesnosti še večji poudarek.

Artič Jurij, Francija, Liévin, PdC.

Izseljenska kulturna društva »Sava«, »Triglav« in društvo »Sv. Barbara« iz Jean d'Arca so skupno proslavili praznik 29. novembra v dvorani Collson v Merlebachu.

Kljub temu, da so bili ves dan močni nalivi, so prišli v Merlebach rojaki iz Creutzvalda, Jean d'Arca in iz drugih krajev, da bi skupno proslavili zgodovinski praznik jugoslovanskih narodov.

Pozdravni govor je imel predsednik društva »Sava« tov. Pintar, slavnostni program pa je vodil rojak Alojz Moltara, predsednik društva »Triglav«. Mladina društev »Triglav« in »Sava« je zapela jugoslovansko in francosko državno himno, nakar je mala deklica deklamirala in v imenu izseljencev izročila konzulu Lotriču šopek lepega cvetja. Pevski zbor pod vodstvom pevovodje Eugena Diema je zapel dve pesmi »Domovina mili kraj« in »Eno tiho rožico«.

Konzul Lotrič je v svojem govoru razložil rojakom pomen 29. novembra, rojstnega dne nove Jugoslavije, poudaril politične in gospodarske uspehe Jugoslavije ter njeno prizadevanje za dobre odnose s sosednimi državami kakor tudi njen velik doprinos za ohranitev miru v svetu. Priporočil je rojakom, naj se dobro zadržijo v državi, kjer živijo in ki jih je sprejela v hudih časih, v težki domovinski vojni pa je stala prijateljsko na strani Jugoslavije.

Slovenski izseljenci so s prireditve poslali pozdravno brzojavko Izvršnemu svetu FLR Jugoslavije, rojak Pintar pa se je v imenu izseljenskega prireditvenega odbora zahvalil vsem obiskovalcem za obisk in vsem sodelavcem za uspešno prireditve.

Slavnostnemu sporedu je sledila zabava, na kateri je igral plesne komade s svojimi muzikanti komaj petnajstletni rojak Jožef Mali, ki je bil za svoje odlično izvajanje na harmoniki že večkrat odlikovan na francoskih in mednarodnih tekmovanjih harmonikarjev.

Grčar Alojz, Merlebach

Kljub slabemu vremenu so Slovenci iz Freymina in Stiring-Wendela dne 28. novembra napolnili dvorano Witkovski v Freyminu. Proslave jugoslovanskega državnega praznika se je udeležilo nad 500 Jugoslovanov.

Po uvodnih besedah predsednika društva Stanka Glogovška, ki je pozdravil vse navzoče, posebno še freyminškega župana g. Petra Pethiera in zastopnike občinskega sveta, je tamburaški orkester društva zaigral himno »Hej, Slovani« in francosko državno himno.

Spominu vseh padlih v domovini je bila posvečena žalostinka »Gozdič je že zelen«, nato pa je mandolinski orkester iz Stiringa pod vodstvom dirigenta Beline odigral tri skladbe. Osemletni Karli Skruba je lepo deklamiral Zupančičevo pesem »Domovina«.

Sledil je nastop pionirskega pevskega zbora, ki je zapel dve pesmi: »Kje so tiste stezice« in »Terezinka«. Najmlajša pionirja Marica Gričarjeva in Karli Skruba pa sta lepo zapela tri pesmi. Nato je orkester harmonikarjev pod vodstvom dirigenta Dolanca zaigral nekaj lepih skladb, za njim pa sta nastopila ženski in mešani zbor, ki sta ubrano zapela slovenske narodne pesmi.

V HOLANDIJI

Proslave Dneva republike v Heerlerheideju se je udeležilo veliko število jugoslovanskih izseljencev v Holandiji. Proslavi sta prisostvovala tudi zastopnika Jugoslovanskega poslaništva iz Haaga tov. Smiljenic in Zambeli.

Predsednik društva »Edinost« tov. Anderluh Franc je pozdravil vse navzoče in v lepem govoru razložil pomen tega največjega jugoslovanskega praznika. Po njegovem govoru je mladina društva »Edinost« zapela himno »Hej Slovani«, nakar je spregovoril tov. Smiljenic in čestital društvu k prazniku 29. novembra in pohvalil njegovo dejavnost.

Nato sta mladinki Zalarjeva in Anderluhova recitirali pesmi »Otrok sem še« in »Pregnanci«, mladenič Anderluh pa je deklamiral pesem »Mi vstajamo«. Mladinki Hedi in Emi Vršaj sta lepo zapeli pesem »Sirota jaz okrog blodim«.

Društvo »Edinost« je s posebnim veseljem pozdravilo v svoji sredi na proslavi več rojakov, ki niso člani društva, so pa s svojim obiskom dokazali, da so zavedni Jugoslovani in prijatelji društva »Edinost«.

Fr. Anderluh

V URUGVAJU

V Urugvaj, v mestu Montevideo, deluje med jugoslovanskimi izseljenci društvo za širjenje jugoslovanske glasbe, umetnosti in kulture, imenovano »Naša tamburica«. Člani društva so zelo delavni: imajo številen tamburaški orkester, prirejajo razstave jugoslovanske umetnosti in kulture in proslave jugoslovanskih in urugvajskih državnih praznikov.

Društvo je dne 29. novembra tudi svečano proslavilo jugoslovanski državni praznik Dan republike z lepim umetniškim programom. Na proslavi je bil tudi navzoč jugoslovanski konzul iz Montevidea tov. Predrag Grabovac.

Levo: Zastopnik jugoslov. poslaništva iz Pariza Marko Drobac v veseli družbi Slovencev in Francozov

Spodaj: Tudi med plesom so bili rojaki dobro razpoloženi

Zgoraj: V dvorani, veličastno okrašeni z jugoslovanskimi zastavami, je staro in mlado plesalo kolo

Zgoraj: Navzoči Jugoslovani z zanimanjem poslušajo govornike in zastopnika jugoslovanskega poslaništva iz Pariza

Levo: Rojaki Tomše, Kastelic, Razložnik, zakonca Groharjeva, Zorko, Zupančič, Lapornik in harmonikar Frank Mlakar

(Foto: J. Lapornik, Sallauminnes, Pas de Calais, Francija)

NAGRADE

našim dopisnikom

Obljubo, ki smo vam jo dali v začetku leta, zdaj izpolnjujemo. Izbrali smo 13 lepih knjižnih nagrad za naše pridne dopisnike. Seveda je naših pridnih, prizadevnih dopisnikov in prijateljev »Rodne grude« veliko več. Zato smo se morali zateči k žrebu, da je on odločil, komu pripade nagrada. Pri razdelitvi nagrad smo vzeli širok kriterij — izbrali smo dopisnike, ki so nam poslali najboljše dopise, dalje tiste, ki se z dopisi najbolj pridno oglašajo in nekaj onih, ki so že v prvih mesecih izhajanja našega lista pridobili »Rodni grudi« večje število novih naročnikov. Takoj pa moramo pripomniti tudi to, da tisti naši zvesti dopisniki, ki zdaj niso bili nagrajeni, pridejo prav gotovo na vrsto pri naslednji razdelitvi nagrad, ki bo še v tem letu. V eni prihodnjih številkih bomo razpisali lepe in dragocene nagrade tudi za tiste naše naročnike in prijatelje, ki bodo letos pridobili »Rodni grudi« največ novih naročnikov. Zdaj pa vam naštejmo današnje nagraje:

Franc Anderluh, Holandija, prejme knjige: Prežihov Voranc: Jamnica; Prešeren: Poezije; Slovenske narodne pesmi;

Jurij Artič, Lievin, Francija, prejme knjige: Mimi Malenšek: Prelom; Anton Ingolič: Stavka; Slovenske narodne pesmi;

Avgust Baričič, Belgija, prejme knjige: Mučeniška pot k svobodi; Prešeren: Poezije; Slovenske narodne pesmi;

Rudi Grandovec, Francija, prejme knjige: Miško Kranjec: Pod zvezdo; dr. Melik: Jugoslavija; Slovenske narodne pesmi;

Fran Čebin, Westfalija, prejme knjige: France Bevk: Zbrani spisi; Prešeren: Poezije; Slovenske narodne pesmi;

Frank Česen, Cleveland, prejme knjige: Jože Štok-Korotan: Jeklena pest; Prešeren: Poezije; Slovenske narodne pesmi;

Jankovič, Cleveland, prejme knjige: R. Domanovič: Zgodbe in satire; Igo Gruden: Pesnikovo srce; Slovenske narodne pesmi;

A. Grčar, Francija, prejme knjige: Anton Ingolič: Pot po nasipu; Prešeren: Poezije; Slovenske narodne pesmi;

Erika Knavs, Francija, prejme knjige: Prežihov Voranc: Solzice; Prešeren: Poezije; Slovenske narodne pesmi;

Mihael Oprešnik, Francija, prejme knjige: Mučeniška pot k svobodi; Ivan Potrč: Svet na Kajzarju; Slovenske narodne pesmi;

J. Stepan, Buenos Aires, prejme knjige: Mučeniška pot k svobodi; Hrvatski poveljni novelisti; Slovenske narodne pesmi;

J. Šteblaj, Cleveland, prejme knjige: Igo Gruden: Pesnikovo srce; I. Andrič: Travniška kronika; Slovenske narodne pesmi;

Anton Valentincič, Pensilvanija, prejme knjige: Fr. Milčinski: Cvetje in trnje; Pesniška zbirka: Kri v plamenih; Slovenske narodne pesmi.

Nagrajencem uredništvo »Rodne grude« iskreno čestita z željo, da ji še vnaprej ostanejo zvesti sotrudniki in dopisniki.

Rojaki iz Pas de Calais, ali ga poznate? Brinar Janez, veseli godec iz Fosse 2. Sedaj je upokojen in s svojo dobro ženko Veroniko prav zadovoljno živi v Hrastniku ter ssem rojakom, posebno pa znanec in prijateljem v Pas de Calaisu želi srečno novo leto

IZ ROJSTNE DOMOVINE POŠILJAJO NOVOLETNE ČESTITKE

Bedenik Mici z možem Rudolfom, sinom Rudijem, snaho Mileno in vnučkom Milenkotom, Hrastnik — Log, rudnik: bratu oziroma svaku in stricu Rahle Ivanu, teti Lojzki, vsem mečakom in bratrancem v Sallauminesu, kakor tudi Rahle Nestiju in njegovi družini v Lievinu v Franciji. Na svidenje letos v Hrastniku!

Rojnik Geli, Hrastnik, rudnik — družinam Ravnikarja Viktorja, Rahle Alojzije, Martinčič Marije in Kastelčevim v Sallauminesu, — Bastičevim, Sedlarjevim, Lapornikovim, in Plazar Francu iz Lensa, Oprešnikovim, Potiskovim, Špeharjevim iz Bruaisa, Gorenc Urški iz Karvina ter vsem drugim slovenskim družinam, ki so me v Franciji gostoljubno sprejele in mi pripravile prijetno bivanje med našimi izseljenci. Rojnik Geli izraža željo, da bi vsi tamkajšnji naši izseljenci v skupnem delu med seboj kakor tudi z rojaki v rojstni domovini uspešno delovali za dobrobit vseh Slovencev oziroma Jugoslovancev.

Podružnica Slovenske izseljenske matice v Hrastniku najtopleje pozdravlja vse Hrastničane, »kjerkoli hodijo po svetu...« in jim želi zdravo, uspeha polno, srečno novo leto 1955 s prošnjo, da se kdaj pismeno javijo, če že zaradi prevelike razdalje ne morejo obiskati rojstnega kraja.

Vida Tomšičeva na sprejemnem večeru v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu, ki so ga priredile progresivne Slovenke Amerike njej na čast. Sede od leve na desno: urednica Mary Ivanusch, Vida Tomšič in Iosie Zakrajšek. Stoje: Olga Subelj, Edith Zele, Milka Bradač, Frances Legat in Pavlina Krall

JUGOSLOVANSKE ŽENE NA MEDNARODNI ŽENSKI RAZSTAVI V NEW YORKU

V New Yorku prirejajo tamošnje ženske organizacije že dolgo vsakoletno Mednarodno žensko razstavo.

Letos je bila že enaintrideseta taka razstava in je trajala od 1. do 7. nov. 1954.

Jugoslovanske žene iz New Yorka in okolice se že več let udeležujejo te mednarodne razstave in organizirajo lastni paviljon. V tem paviljonu so razstavljeni jugoslovanska ženska ročna dela in drugi podobni izdelki domače obrti vseh naših narodov in pokrajin. Marsikaj je bilo tudi letos na prodaj in obiskovalci so radi kupovali krasna dela naših ženskih rok. Jugoslovanke so prodajale v paviljonu tudi razne vrste peciva, ki je značilno za naše narode in so ga same napekle. Z izkupičkom delno poravnajo stroške za paviljon. Naše pecivo, ki je znano že s prejšnjih razstav, je šlo hitro v promet. Slovenke so med drugim napekle potice, krofe, pogače, štruklje in podobno.

Za organizacijo jugoslovanskega paviljona in uspeh naše razstave so si zlasti prizadevale Suzana Gaspich, tajnica skupine United Yugoslav American Women of New York (Združne ameriške jugoslovanske žene New Yorka), ki je tudi predsednica jugoslovanskega odbora te razstave, zatem Anita Pavlak iz New Yorka ter za Slovenke upravnica Glasa Narodna Anna P. Krasna iz New Yorka.

Na razstavi so sodelovale ženske organizacije in skupine 40 različnih narodnosti. Orožarna 71. regimenta je bila videti kakor izredno pester bazar in obiskovalec je imel vtis, kakor

da se sprehaja po raznih deželah. Vsak paviljon je imel kako posebnost, vredno ogleda.

2. novembra 1954 je obiskala razstavo tudi Vida Tomšičeva, ki je bila v New Yorku kot članica jugoslovanske delegacije na zasedanju Združenih narodov. Svetovala je, da naj Jugoslovanke izpopolnijo svojo razstavo s predmeti, kakor so n. pr. oni iz koša Ribničanov in naj razstavijo več ročnih del vseh naših narodov. Poleg jugoslovanskega paviljona si je Vida Tomšičeva ogledala tudi vso drugo razstavo.

4. novembra zvečer pa je bil na razstavi poseben jugoslovanski večer, ki je trajal sicer le pol ure, vendar je polno dosegel svoj namen. Večer je obiskalo mnogo newyorških Jugoslovancev in častnih gostov, kakor so newyorški jugoslovanski generalni konzul Drago Govorušič z ženo, naš veleposlanik v Rio de Janeiru Ivo Vojvoda (ki sta bila po naključju v New Yorku), člani našega zastopstva pri Združenih narodih, njihove žene in drugi. Navzoča je bila tudi jugoslovanska primabalerina Ana Roje, ki vadi baletno skupino Monte Carlo v New Yorku. Večer je vodila predsednica odbora za jugoslovanski paviljon Suzana Gaspich, v imenu domovine pa je navzočo pozdravila žena gen. konzula Spomenka Govorušič. V kulturnem delu sporeda je zapela Josephine Peshel-Shubel dve slovenski pesmi. Plesna skupina v jugoslovanskih narodnih nošah pa je zaplesala nekaj jugoslovanskih plesov. Domače razpoloženje je povečalo doma pripravljeno pecivo. Imeli pa so tudi kar butaro rož iz vrta rojaka Johna Cvetkoviča v Plainfieldu, N. J.

»Radio Ljubljana — oddaja za izseljence.« Največkrat sta se s temi besedami oglasila Natalija Prohinar in Marjan Sušnik. Napovedovalka Natalija Prohinar je v decembru praznovala 20-letnico napovedovalskega dela, kar je zelo redek primer. Tudi rojaki ji čestitamo ob tem lepem jubileju!

»... Danes je krasen spomladanski dan. Gledam skozi okno, tja čez polje v zeleni gozd. Vse je ozelenelo, pomlad je tu, pomlad v tujini. Ne vem, zakaj me prav vsaka pomlad tako mило spominja na tisti daljni kraj, ki se imenuje moja domovina... Kmalu bo trideset let, odkar štejem od pomladi do pomladi, kdaj bo prišel tisti dan — če bo kdaj —, da bi se spet vrnila domov. Iz dni rastejo meseci, iz mesecev leta, teh pa ni in ni konca. Zato boste razumeli, da mi vaša izseljenska oddaja vsako soboto zvečer res veliko pomeni. Tisočkrat vam hvala! Vsakokrat, ko je konec, se mi zazdi, da ste šele začeli, tako hitro poteče te lepe pol urice...«

Takih in podobnih pisem, pisanih s težko delavsko, peresa nevajeno roko, in pisem, ki jih piše pisanju večša roka naših rojakov, slovenskih izseljencev iz evropskih dežel, dobivata Radio Ljubljana in Slovenska izseljenska matica skoraj dan za dnem. Največ iz Francije, Belgije in Nemčije. Zares, oddaja za izseljence Radia Ljubljana si je utrla pot v srca naših rojakov po svetu, kot to zgovorno kaže zgornje pismo rojakinje I. Z. iz Zimmina v Franciji.

KAKO SE JE ZAČELO

Prva leta po drugi svetovni vojni je v ljubljanski radio večkrat priromalo pisemce iz tujih dežel. Clovek je bil presenečen, kako so rojaki, čeprav že dolgo vrsto let v tujini, lepo pisali slovensko. Oglašali so se in poročali, da oddaje slovenskega radia dobro slišijo, predvsem še po deveti uri zvečer, ko je manj motenj. Pisali so tudi, da jim zelo ugajajo in bi zato želeli, če bi prav zanje kdaj pa kdaj pripravili oddajo, da bi imeli kar največ zveze z rodno zemljo, s slovensko besedo, z lepo narodno pesmijo.

V Radiu Ljubljana je tako vzknila misel o posebnih oddajah za izseljence. V prvih mesecih leta 1952 se je prvič minuto pred pol enajsto zvečer oglasila priljubljena ljubljan-

»Lakrat sem spet osa doma...«

ska kukavica in za njo prijazni glas napovedovalke: Radio Ljubljana — oddaja za izseljence. In tako je zdaj že tretje leto, vsako soboto zvečer.

SEME JE RODILO DOBER SAD

Vedno več in vse bolj pogosto so pisali rojaki. Največ seveda iz evropskih dežel. Zgodilo se je pa tudi, da je prišlo pismo celo iz daljnega Egipta in Amerike. V Egiptu Ljubljano še kar slišijo, kot je pripovedoval rojak, ki je bil letos na obisku v domovini. V Ameriki je seveda ne slišijo, prihajala pa so pisma, v katerih so rojaki želeli, naj bi njihovim svojcem v rodnem kraju zaigrali to ali ono veselo narodno. O izseljenski oddaji Radia Ljubljana so jim namreč pripovedovali tisti naši rojaki iz Amerike, ki so bili lani ali predlanskim doma na obisku.

Kje vse danes poslušajo izseljensko oddajo ljubljanskega radia? Razen rojakov v Franciji,

Priljubljeni mojster na harmoniki Avgust Stanko in pevka Dana Filiplič pod Smarno goro pri Ljubljani

v Belgiji, v Holandiji in v Nemčiji jo poslušajo naši ljudje, kot govore pisma, še v Avstriji, na Češkem, na Poljskem, v Italiji, oglasili pa so se tudi poslušalci iz Londona, iz Švice in drugod. Ni pretirano reči, da vsako soboto zvečer prislunke slovenski besedi in pesmi velika večina naših ljudi, ki so si na tujem ustvarili novo življenje, nov dom. In prav oddaje za izseljence so vez, ki jih še bolj priklepa na Slovenijo, na Jugoslavijo, na rodno grudo.

ROJAKI PISEJO IN PRIPOVEDUJEJO

Lansko poletje je obiskalo Slovenijo zelo veliko slovenskih izseljencev iz evropskih dežel, prišli pa so tudi iz Severne in Južne Amerike, iz Egipta in od drugod. Zelo veliko od njih jih je prišlo tudi v Radio Ljubljana, kjer so želeli pozdraviti tiste, ki jim vsako soboto pripravijo njim namenjeno oddajo, in poslati tudi pozdrave svojim dragim, ki niso prišli z njimi v deželo njihovih očetov.

Nekega lepega sončnega dne v avgustu je čakalo v veliki avli Radia Ljubljane sedem ljudi. Bili so izseljenci iz Francije, skoraj celotna družina C. iz Stiringa. Prišli so, da bi po radiu pozdravili tiste, ki so ostali v Franciji. Bili so: oče in mati, dve hčerki z možema in vnukinja. Vsi so kar lepo govorili slovenski, le najmlajša — tretji rod v tujini — je slovenski jezik samo še razumela, govoriti ga ni znala več. V Radiu so jih — tako so želeli — postavili okrog mikrofona. Za poskušnjo je še šlo, ko pa se je začelo zares, se je zataknilo. Oče je »pooblastil« kar zgovorno mamo, naj ona opravi namesto njega. Ko so jim po končanem snemanju takoj »zavrteli« posnetek, sprva kar niso hoteli verjeti, da so to oni. Sam svojega glasu ni nihče spoznal, drugega pa

To so naši fantje na vasi! Bratje Lumbar: Zoone, Jaka, Stane in Lojze Levstik

takoj. Prav veseli so poslušali in se smejali, le oče je ob koncu ugotovil: »Je pa že bolje delati z rokami, se manj utrudim!«

Lansko poletje so prihajali rojaki v Radio Ljubljana zelo pogosto. Vsak dan jih je bilo nekaj. Zdaj so vsi doma, zato pa namesto njih prihajajo njihova pisma.

Rojakinja I. Z. iz Francije mora imeti vsako soboto zvečer že ob desetih vse lepo pripravljeno, vse na svojem mestu. Nato pa z možem sedeta k radijskemu sprejemniku in zbrano poslušata Radio Ljubljana vse do takrat, ko svojim poslušalcem zaželi prijeten počitek in lahko noč.

Druga rojakinja, prav tako iz Francije, stori še nekaj več. Tudi ona vse lepo postavi na svoje mesto in nato prinese na mizo liter vinca, ki ga ob poslušanju oddaje z možem počasi »pokušata«. Zmeraj se lepo izteče: ko je konec oddaje, je tudi steklenica prazna. Potem pa — lahko noč!

Rojak A. P. iz Altenburga pri Leipzigu v Nemčiji pa skrbi, da ne bi zamudil prav nobene izseljenske oddaje. Ker je že v letih in ga zvečer premaguje spanec, si naravna budilko, ki ga zbudi vsako soboto 10 minut pred pol enajsto. Piše, da je tak način kar dober in da zaenkrat še ni zamudil prav nobene oddaje.

IZ PISEM NASIH IZSELJENCEV

Rojak J. P. iz Jeanne d'Arc v Franciji v svojem pismu pravi: »Naj najprej omenim, da komaj čakam sobote, ko je na sporedu vaša oddaja za izseljence. V prvi oddaji v januarju ste rekli, naj vam pišemo, če so nam oddaje za izseljence všeč. Kaj nam ne bi bile, ko pa tako radi poslušamo slovenske pesmi, godbo, harmoniko, slovensko besedo. Prav vsaka oddaja nam ugaja, ker so vse prijetne. Samo to je, da tiste pol ure prehitro mine. Ko bi še najraje poslušal, je že konec.«

Rojak M. L. iz Gladbecka v Westfaliji pa v svojem pismu med drugim pravi:

»Pri nas v Westfaliji z veseljem poslušamo vsako soboto oddajo za izseljence in verjemite, da nam solze tečejo po licu, ko poslušamo mile domače pesmi. Vsak četrtek in vsako soboto zvečer se tudi veselimo veselih gorenjskih god-

»Se, še en krajcarček 'mam . . . < Vesele in poskočne slobenske narodne zureže« Gorenjski kvartet, pojeta pa Dana Filiplič in Franc Koren. Naj jih predstavimo: stoji od leve proti desni Franc Ogrizek, Vilc Avenik, Franc Košir, harmonikar je Slaoko Aosenik. Spredej sedita Dana Filiplič in Franc Koren

cev, fantov na vasi in drugih. Tako pridobiva Radio Ljubljana in Slovenska izseljenska matiča veliko slovenskih src, ki na tujem utripajo za rodno zemljo.«

Mladi rojak M. J. iz Lyona, ki je bil lani na obisku v domovini, je ob slovesu poslal radiu svojo zahvalo:

»Izredno smo hvaležni Radiu Ljubljana, ki nam je omogočil tedensko poslušanje prelepe slovenske pesmi in najvažnejših novic iz domovine. Pol ure oddaje za izseljence je za Slovence v tujini pol ure nepopisne radosti in zato še enkrat iz srca: hvala vam!«

Dovolj. Takih pisem bi lahko našli in prebrali še veliko.

V uredništvo oddaj za izseljence v Radio Ljubljana vsak dan prihajajo glasovi naših ro-

jakov iz evropskih dežel. Prihajajo pa tudi pisma in sorodniki izseljencev osebno, ki želijo svojim v tujini poslati pozdrave obenem z veselo slovensko pesmijo. Vsem v Radiu radi ustrežejo in jim bodo tudi vnaprej. Le enim žal ne morejo! Pogosto, zlasti zdaj ob novem letu, prihajajo ljudje, ki bi radi poslali po radiu pozdrave na druge kontinente, v Ameriko, v Avstralijo. Tem ni mogoče ustreči, ker moč ljubljanskega radia ni tolikšna, da bi segel tudi v te dežele.

Tisti pa, do kamor seže glas ljubljanskega radia, le še pišite, veliko pišite, saj je izseljenska oddaja namenjena samo vam in kot pravite, tudi lepa vez med vami in rodno deželo, ki ste jo morali zaradi zle usode pred tolikimi leti zapustiti.

Peter

JUGOSLOVANSKI DOM

v Aleksandriji je bil lani ponovno odprt

Vse do leta 1956 so bili jugoslovanski izseljenci v Aleksandriji prepuščeni sami sebi, saj se tamkajšnji diplomatski predstavniki niso čisto nič zanimali zanje. V letu 1956 pa je bil na pobudo nekaterih rojakov ustanovljen Jugoslovanski dom, malo kasneje pa je bil ustanovljen Jugoslovanski dom tudi v Kairu. V najkrajšem času je bilo v Domu včlanjenih večina rojakov jugoslovanske narodnosti, kar je bil jasen dokaz, kako zelo je bila ta ustanova potrebna. Jugoslovanski dom se je z vsakim dnem bolj utrjeval ter širil in poglobljal vezi med posameznimi rojaki. Pomemben je postal zlasti za Slovence s Primorske, ki so bili zaradi fašističnega preganjanja prisiljeni zapustiti svojo rodno grudo.

Med drugo svetovno vojno so Jugoslovani v Aleksandriji na velikem shodu enoglasno zahtevali, da se odpošlje protestna brzojavka bivšemu regentu princu Pavlu proti podpisu trojnega pakta s strani Jugoslavije. Takratno jugoslovansko poslaništvo v Kairu je proti temu protestiralo pri upravnem odboru Jugoslovanskega doma v Kairu in zagrozilo, da bo Dom razpuščen. Toda ta grožnja ni niti malo prestrašila in omajala naših rojakov.

Jugoslovanski dom je pridno deloval. Ustanovljen je bil pododbor Rdečega križa, ki je uspešno reševal številne naloge. Zlasti so se jugoslovanski izseljenci izkazali ob prihodu naših beguncev v begunsko taborišče El-Shat. V okviru Jugoslovanskega doma je bil ustanovljen poseben odbor za pomoč jugoslovanskim beguncem. Ženska sekcija je pridno zbiralala obleko in obutev ter jo odpošiljala v El-Shat in Tolombat. Prostovoljni prispevki jugoslovanskih izseljencev in prijateljev Jugoslavije so se večali iz dneva v dan. Tako je naša, čeprav majhna naselbina v Aleksandriji zbrala za pomoč taborišču v El-Shatu ter po Rdečem križu odposlala za pomoč domovini stvari v vrednosti 9000 funtov šterlingov.

Medtem so narodni izdajalci in četniki, podpirani od tako imenovane begunske vlade v Lon-

donu, na veliko propagirali proti narodnoosvobodilni vojski ter so vse zmage nad okupatorji jugoslovanskih partizanov pripisovali Draži Mihajloviču in četnikom. Ob koncu l. 1945 in v l. 1946 je bil dosežen višek te izdajalske kampanje. Z vsemi sredstvi so si prizadevali, da se Jugoslovanski dom zapre in razpusti, nekaterim članom upravnega odbora so celo grozili. Jugoslovanska kolonija pa je ostala enotna in nemojna in upravni odbor Doma je izdal odlok, s katerim je bil zabranjen vstop vsem vojaškim osebam. Režim kralja Faruka je narodne izdajalce vsestransko podpiral in tako je bil končno l. 1948 Jugoslovanski dom zaprt, ves upravni odbor in še nekaj članov pa je bilo aretiranih in interniranih v Egiptu.

Ko je kralj Faruk izgubil prestol ter je prevzela oblast revolucionarna vlada, se je položaj popolnoma spremenil. Med Egiptom in Jugoslavijo so se prijateljske vezi izboljšale in okrepile in narodni izdajalci, ki so hoteli Jugoslovanski dom izpremeniti v središče propagande proti novi Jugoslaviji, so izgubili tla pod nogami. Po zaslugi dobrih prijateljskih zvez in pravičnega razumevanja današnjih voditeljev novega Egipta je bila omogočena ponovna otvoritev Jugoslovanskega doma v Aleksandriji in Kairu.

Julija 1954 je bila svečana otvoritev Doma, ki se je izpremenila v prisrčen praznik jugoslovanske kolonije v Aleksandriji. Poleg opolno močenega jugoslovanskega ministra iz Kaire g. Marka P. Nikežića, svetnika jugoslovanskega poslaništva g. Čedomira Cvrle, sekretarja poslaništva dr. Mirka Zgurja in atašeja jugoslovanske trgovinske mornarice kapetana Viljema Besarića ter predstavnika Zvezne komore inž. Slavka Nikolića so bili prisotni visoki predstavniki vojne in civilne uprave tega mesta. Prostrani prostori Jugoslovanskega doma so bili nabito polni naših rojakov, ki so jim oči sijale od radosti, da so spet v svojem Domu.

LOVRO KUHAR - PREŽIHOV VORANC

poet koroške zemlje in njenih ljudi

Naj vam danes v skromnih obrisih prikažemo življenje in delo enega najboljših jugoslovanskih pisateljev, Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca, katerega novelo »Samorastniki« smo vam izbrali, da bo letos izhajala v »Rodni grudi«.

Lovro Kuhar je slovenska grča, ki je pognala iz korenin koroške zemlje. Rodil se je 10. avgusta 1895 na Prežihovem vrhu kot sin bajtarja, najemnika grofa Thurna v Podgori pri Kottljah, to je v tistem delu Koroške, ki je po saintgermainski pogodbi pripadla Jugoslaviji.

Po končani ljudski šoli je ostal doma. Ko pa mu je bilo sedemnajst let, ga je želja po boljšem kruhu izvabila v svet — šel je v Trst, kjer pa je doživel same krivice in le še bolj spoznal trpljenje. V tistem času se je rodil njegov pronec, črtica z naslovom »V tujino«. Ta črtica je izšla l. 1909 v reviji »Domači prijatelj«, ki ga je urejala slovenska pisateljica Zofka Kvedrova. Da bi si izpopolnil izobrazbo, je nato dve leti obiskoval Zadržno šolo v Ljubljani, nato pa Višjo zadržno šolo na Dunaju.

Njegovo življenje je kot pisan mozaik. V prvi svetovni vojni je bil vojak, nato vojni ujetnik. Po končani vojni je delal v jeklarni na Ravnah. Obenem pa je vodil delavsko bratovsko skladnico in sodeloval v delavskem izobraževalnem društvu »Svoboda«. Pridno je sodeloval tudi v plebiscitni agitaciji med zavodnim delavstvom na Koroškem. Leta 1925 je zbral svoje spise in jih izdal v knjigi pod naslovom »Povesti«. Od teh »povesti« in do časa, ko se je začel ponovno literarno udejstvovati, je minilo celih 26 let. Ker je bil vedno na strani delavcev, ki so bili v stari Jugoslaviji izkoriščani in zatirani, je bil preganjan od žandarjev in zato je pobegnil v tujino. Devet let je romal po tujih deželah, medtem pa ga je protiljudsko beograjsko sodišče za zaščito države obsodilo v odsotnosti na sedem let robije. Bil je v Parizu, Berlinu, Pragi, na Norveškem, v Romuniji in na Dunaju, kjer je padel v roke policiji in je bil leto dni zaprt. V dunajski ječi je nastal njegov roman »Doberdob« ter mnogi osnutki za njegova poznejša najboljša dela.

Ko je začela vodilna slovenska revija »Sodobnost«, ki je izhajala v Ljubljani, objavljati njegove novele, so pri bralcih zbudile veliko zanimanje. Vsak, ki jih je bral, je čutil, da jih je ustvaril pisatelj, ki ima izreden pripovedni dar. Svoja dela je Lovro Kuhar podpisoval s pisateljskim imenom Prežihov Voranc. Priimek je vzel po domačem vrhu, kjer je stal njegov rojstni dom. Voranc pa ga je klicala njegova mati.

Pred koncem leta 1939 se je skrivaj vrnil v Jugoslavijo ter je živel pri raznih znancih v okolici Ljubljane. V samotnem mlinu Franceta Hlebša v Sneberjih pri Ljubljani je tik pred razpadom stare Jugoslavije napisal roman »Jamica«, v katerem je mojstrsko oblikoval zemljo in ljudi iz njegovih rodnih Kotelj.

Med okupacijo se je priključil narodnoosvobodilnemu gibanju. L. 1942 so ga Italijani prijeli in izročili Nemcem. Bil je zaprt v zloglasnih Begunjah na Gorenjskem, nato v Berlinu in nazadnje v strahotnih taboriških smrti v Mauthausenu in Sachsenhausenu. Od tam se je vrnil živ, a bolan.

Tako je končno dočakal svobodo in delovni ljudje, za katerih pravice se je vse življenje boril, so ga izbrali za svojega poslanca in predsednika Ljudske prosete Slovenije. Toliko načrtov je imel, kaj vse bo še ustvaril. Toda bolezen je glodala v njem vedno huje in 18. februarja 1950 ji je v Mariboru, kjer je bil na zdravljenju, podlegel.

Pokopan je bil na državne stroške. Iz Maribora so ga prepeljali v Ljubljano in položili na mrtovaški oder v Narodnem domu, kjer so se s solzami v očeh poslovili od njega tisoči, ki se jim je neizbrisno zapisal v srce s svojo preprosto, a tako kleno in globoko doživeto umetniško besedo. Iz Ljubljane so ga prepeljali v rodne Kotle, kjer je pokopan na Prežihovem vrhu na vaškem pokopališču med svojimi sosedi — bajtarji, kmeti in delavci, ki jim je v svojih delih postavil nesmrten spomenik.

V celem je izdal zbirko črtic, zbirko novel, tri romane, nekaj potopisov in tik pred smrtjo »Solzice«, zbirko mladostnih spominov. V smrt je omahnil sredi najplodnejšega dela, tako da je v njegovi zapuščini ostalo še precej nedovršenih rokopisov, med temi velik zgodovinski roman, dalje roman iz boja slovenskega ljudstva za svobodo, drama iz kmečkega življenja itd.

Sleherno njegovo delo je izklesana umetnina. Pokrajina in ljudje v Prežihovih povestih žive in dihajo. V ničemer ni nič narejenega, izpremenjenega. Takšne, kakršne je sam srečal, vam jih Voranc predstavi, preproste in samosvoje, z vsem srcem navezane na zemljo, ki jim skopo rodi, ki pa jim pomeni hkrati tisto srečo, ki se ji pravi življenje. V noveli »Samorastniki«, ki bo izhajala v »Rodni grudi« v nadaljevanjih, boste srečali nekaj teh Vorancevih ljudi. Njihove usode, ki jih pisatelj pripoveduje s preprosto, a kleno besedo, vas bodo pretresle in prevzele in prepričani smo, da nam boste priznali, da smo prav izbrali.

SAMORASTNIKI

S prijateljem Lipušem Košatom sva se soparnega poletnega dne po več ko dveurni hoji zvrnila na hrbet širokega gozdnatega slemena, ki se je naslanjalo na severno pobočje mogočnega Obirja. To sleme tvori z mnogimi drugimi tisto pohlevno obirsko predgorje, ki se izgublja na sever proti Dravi in ki ima podobo nagrbančenih korenin obirske gore, ko da bi ta gora bila z njimi iz Drave in po njih srebala sokove za svoje večno življenje. Ena teh korenin, najmogočnejša med njimi, se je drzno postavila Dravi v bran in zasukala njen tok proti severozahodu; tako se je zaokrožila tvorba Podjune, teh nederij koroške dežele.

Vrh tega slemena, Karnic, je v prejšnjih časih živel kmet Karničnik. Rekli so mu tudi Kresnik, in sicer zategadelj, ker so Karničniki imeli pravico in dolžnost o kresu na Obirju kresove žgati. Zato so bili znani ne samo po bližnji Podjuni in po spodnjem Rožu, temveč tudi po vseh krajih Koroške, koder so se ti kresovi videli.

Karniška huba je bila ena med prvimi, če ne prva, ki je v teh krajih postala žrtev tako imenovane »kmečke kuge«, bolezni, ki je v drugi polovici preteklega stoletja uničila po Karavankah na stotine kmečkih posestev. Danes so Karnice grofovsko last in od nekdanjega njihovega ponosa ni ostalo skoraj nič. Polja so bila že davno zasajena in lepi gozdovi so jih že drugič prerasli; od hramov so ostale samo lesena bajta in ovčje staje; oboje je danes bivališče ubornega najemnika, ki pa bolj zasluži ime drvarja, zakaj na preostalem polju okrog bajte more rediti le dve, tri krave in par ovac.

Sledovi ostalega, nekdanj obširnega sloslopa Karnic so se že vdrli v zemljo, le tam, kjer sta bila nekdanj ognjišče in krušna peč, se še vidi kamenito groblje, ki ga ruša še do danes ni mogla prerasti. Okrog bajte sameva nekaj suhljatih tepk in lesnač, odetih v planinski drevesni mah, da se zde, ko sivi strahovi, sicer pa pritiskajo na to tesno bivališče od vseh strani črni lesovi s svojimi temačnimi sencami.

»Ta hiša mora imeti zanimivo zgodovino,« je začel Lipuš Košat, ko sva se nekoliko ohladila. »Vsaka kmetija, ki jo je svoj čas požrla kmečka kuga, ki je prišla iz

kmečkih v gosposke roke, ima svojo posebno storijo. Mislim zgodbo, kako je do tega prišlo, kaj je povzročilo zadnji sunek.«

Njegov pogled je zamišljen pil borno sliko tega razpadlega kmečkega bivališča.

Obrnila sva se proti bajti pod lesom. Krog nje je vladala že planinska tihota, polna enakomernega žuborenja vode, ki je v mogočnem loku curljala iz mahovitega tatermana¹ v široko korito. Ta vodovod je bil menda tudi še spomenik nekdanje karniške svojine. Gotovo že nekaj sto let stara bajta je bila lesena in zgrajena v tistem prijetnem gorskem slogu, ki se s svojim razveženim ostrešjem in z aherci² tako sklada z okolico, da si večje umetnosti niti predočiti ne moremo. — Njene stene so bile od starosti in vetra že počrnele in razpokane; kazila so jo le prevelika, neokusno zaokvirjena okna, ki jih je v te stene vstavila doba modernizacije stanovanj.

Pri bajti nisva opazila nikogar. Zdelo se je, kakor da ni nikogar doma, čeprav so bila vežna vrata na stečaj odprta. Ko sva hotela vstopiti, naju je že za pragom prestregla starka:

»Saj nimamo nič; ubogi najemniki smo.«

Starka je bila zanimiva. Ko sva jo pomirila, da ji ne bova na težavo, se ni na njenem rumenkastem širokem licu sicer nič spremenilo, ali po zgibih njenega telesa sva spoznala, da ji je padel kamen s prsi. Po njeni zunanosti bi bilo težko uginiti njeno starost. Po svoji že precej zgrbljeni izsušeni postavi bi mogla imeti tudi 80 let, po gibčnosti 20 let manj, a po njenih živih neizgorelih očeh ter po še gostih, komaj rahlo posebrenih laseh bi ji človek prisodil še deset let manj. Vidno zadovoljstvo ji je tudi šinilo čez razorano lice, ko je čula, da govoriva slovenski; kajti tujci, berači in turisti, ki so hodili tod okrog kot gospodje, so bili skoraj izključno Nemci.

Ko je starka po nekaj besedah utrujena sedla na prvo prečnico strmih, zakajenih stopnic, ki so iz veže vodile na podstrešje, sva spoznala, da ji nisva v napotje. Duh

¹ Lesena cev, iz katere teče voda v korito.

² Pristrešje na koncih slemena.

sajastih sten in njih prijetni hlad sta naju objela z vso domačnostjo, da sva se tudi midva usedla pred starko na nizki prag preddverja.

»Ali je to vse, kar je ostalo od nekdanjih Karnic?« je Košat naravnost vpadel s svojo željo, da bi kaj več zvedel od starke.

Stara mati pa se ni ganila; Košat je moral mleti dalje.

»Koliko let je že, odkar so Karnice grofovske?«

»Karnice so bile prodane 1875. leta.«

Njen suhi glas je imel poseben strasten prizvok, ki ga je Košatovo tenko uho takoj ujelo.

»Mati, kako je prišlo do prodaje karniške hube...?«

»To je skurna³ storija.« Starka se je kratko odrezala, ko da bi hotela zadušiti oživljeno čustvo. Preden pa sva utegnili še siliti vanjo, so se njene oči v globokih jamah zabliskale, da se je čudno pomladil ves njen žolti obraz; v njenih prsah je nekaj zahreščalo, ko da bi počila tajna struna, potem pa je nepričakovano goreče izsula iz sebe naslednjo zgodbo Karnic.

Na Karnicah je živel star rod in že od nekdanj je bila tu bogatija doma. Huba je imela tri sto johov grunta, njen svet je na treh straneh slemena segal dol do doline, kakor bi se Karnice s tremi mogočnimi nogami upirale v nižavo, njeno zaledje pa se je naslanjalo na visoke obirske stene. Včasih je karniški svet segal baje celo do vrha Obirja; ta svet jim je zaradi nekkih zadev vzela gosposka. Od tistih časov menda so imeli Karničniki pravico žgati kres na Obirju. Zaradi tega so bili znani daleč po koroški deželi, vsaj tako daleč, kolikor so se videle Karnice. Te pa so na severni strani Obirja najvišje selišče in je od tod odprt ves svet do Savinje, do Dobrača in tja čez Šentvid. Znano je tudi, da niso Karničniki v starih časih opravljali tlake niti niso dajali desetine, temveč so plačevali dačo v zlatu. — Vrh slemena, koder raste zdaj črni les, so pokrivala položna polja, pri hiši se je redilo čez trideset govedi in čez sto ovac, razen tega sta spadali k hiši še dve, ob vzhodni slemena ležeči bajti, katerih vsaka je tudi zmogla nekaj volov.

Karničniki niso bili znani le kot zamožen in mogočen rod, pač pa so bili znani tudi po svoji ošabnosti, trdovratnosti in sa-

moljubnosti. Ta lastnost jim ni bila vcepjena le od prvotnega njihovega ognjišča, marveč so jo rodile tudi mogočne ženitve; karniške gospodinje so bile iz samih mogočnih hiš bližnje in daljne okolice; celo čez Dravo so bili Karničniki v sorodu z imenitnimi hišami. Pri hiši se je košatil napuh, ki je mnogo pripomogel k žalostnemu koncu Karnic.

Moja zgodba se pričinja pred kakimi sto leti, ko je gospodaril predzadnji Karničnik, ki je imel troje otrok, dva sina in eno hčer. Kot po navadi je bila huba namenjena najstarejšemu sinu Ožbeju, zato ga je dal oče naučiti pisanja in branja; da se nauči nemški, ga je še čisto mladega dal na zmeno tja za Svinec, razen tega ga je tudi oprostil vojaške službe.

Ko je bilo Ožbeju dvajset let, je prišla k hiši za ibržnico Hudabivška Meta iz belanskih globač. Hudabeli so bili kajzarji, ki so se preživljali z dninarstvom, z divjim lovom, s kresanjem smole in s prodajanjem črnega oglja. Zaradi tega in pa, ker je bila bajta zmeraj polna otrok, so bili na slabem glaslu, čeprav so bili pošteni kot druga soseščina. Še dandanašnji je huda biti siromak; takrat pa, v starih časih, ko ni imel ubogi človek sploh nobene pravice, je bila revščina še hujša in sramotnejša. Najbrž so jim tudi iz tega vzroka dali tako zlobno ime. Otrokom so bili Karničniki botri.

S sedemnajstimi leti je postala Meta najlepši deklíč v vsej fari in gotovo tudi v celi Podjuni. Bila je srednje velike postave, belega obraza, plavih oči in temnih, ko knoplja dolgih las; njena koža je bila žametna, njena postava kot tisa na Obirju. Njena botra, karniška gospodinja, je hitro spoznala, v kaki nevarnosti je mlada iberžnica Meta. Zato jo je navajala k samozatajevanju in pokori, da je morala moliti več rožnih vencev, kakor pa ostala družina.

Meta še ni dobro prestopila sedemnajstega leta, ko je že postala široka z Ožbejem.

Pri hiši je bilo, kakor bi udarila strela. To je bil nezaslišan dogodek in dva dni ni jed nikomur dišala. Nad hišo je legla strašna mora:

»Sramota za Karnice...«

Najprej je Karničnik položil Ožbeja na koleno in ga pretepel kot petletnega otroka. Na Meto ni nihče položil prsta. Toda čim se je zvedelo o nesreči, ni smela več sedeti

³ Zoprna, grda.

pri mizi. Zaprli so jo v posebno kamro, kjer je vsa odrta⁴ čakala na sodbo.

Drugi dan so zagnali po staro Hudabivnico, ki je kot vdova zastopala tudi očeta. Ko je kakor zbegana zver pridirjala na Karnice, je že na dvorišču na glas zavela:

»Meta, Meta, kaj si storila? ...«

Njen jok je predrl do Metine kamrice. Vendar ni mogla materi odgovoriti, ker so njen jok zadušili onemogli krči njenih izjokanih prsi. Toda gorje ti, ubogo dekle belanskih globač.

Karničnika sta sprejela mater kakor dva sodnika:

»Poglejte Hudabivka, kakšno sramoto ste nam rodili? ...«

Obraz nesrečne matere je bil bolj prestrašen kot nejevoljen nad tem, kar se je zgodilo. Kako tudi ne? Doma je imela še troje majhnih otrok, dvoje, četudi mlajših od Mete, pa je služilo za pastirja pod Olševo.

Nato se o Meti ni več govorilo. Hudabivko so posadili za mizo in jo pogostili po stari navadi, kakor bi se ne bilo nič zgodilo. Hudabivški materi je bilo, kakor bi jedla otravo; da pa ne bi razžalila hišne gostoljubnosti, je jedla po sili. Vsa hiša je bila tiha, razen gospodarjev ni bilo nikogar na spregled; vse se je zdelo nekam grozotno praznično.

»Poslušaj Hudobivnica. Nočem ti delati težjega srca, kakršnega po pravici že imaš. Po tebi je prišla sramota nad našo hišo in ti odgovarjaš za to, kar si rodila. Nas ne zadene nobena krivica; bolj paziti, kot smo, nismo mogli. Da pa nihče ne bo mogel kaj čvekati, bom za pankerta položil na graščini trideset rajniš — za petnajst rajniš si takrat dobil par volov —; zato pa mi ti pri svoji krvi oblubiš, da Karnice ne bodo ne o tebi ne o Meti in ne o pankertu nikdar in nikoli več čule. Na graščini v Dobrlivesi bom poskrbel, da Meta ne bo dobila v bližini službe — Hudabivniki pa ne kajže.«

Hudabivnico je strah stiskal za grlo. Karničnik pa je nadaljeval:

»To je prva stvar, ki smo jo na ta način uredili; druga pa je pokora. Ti veš, kako se take reči že od nekdaj kaznujejo. Včasih so vlačuge pred cerkvami privezovali na sramotni stebel. To je bila huda pokora. Zmenimo se, katero kazen ji nalozimo. Poleg tega odločam še jaz, ker sem

ji boter ter nadomestujem njenega očeta. — Ožbeja sem že sam kaznoval, da do smrti ne bo pozabil.«

Mož je govoril, ko da bi drva cepil. Njegov obraz je bil neizprosno, njegov pogled sovražen. Hudabivki so od strahu šklepetale čeljusti, mislila je na kajžo, na svojo staro mater in na troje mladih kljunov.

»Jaz ne vem, jaz nič ne vem, oče Karničnik ...«

Toda Karničnikov sodni glas je nadaljeval:

»Povesno in večno sramoto.«

»Povesno in sramoto!«

»Povesno in sramoto, to pokoro sem ji namenil. Pokora mora biti, da se zadosti časti hiše, ki jo je nesrečna Meta oskrnila.«

Nato se je pričela pripravljati starodavna rihta, po kateri so po mogočnih hišah kaznovali prešuštvo. Gospodinja je pogrnila mizo z belim prtom. Karničnik je položil nanjo slamnico lanenega prediva. Nato je zaklical iz dimnice z ukazujočim glasom:

»Ožbej!« In sin, ki ga ni bilo prej nikjer videti, se je privlekel v dimnico in se zrušil na klop pri peči.

Gospodinja je prignala Meto in jo posadila k mizi, da je bila obrnjena proti božji martri v kotu. Njeno lice je bilo zabuhlo od izjokane žalosti, oči pa krvave od pekočih solz.

»Mati, mati,« je zajokala Meta, ko je zagledala staro Hudabivko, in se ji hotela vreči v naročje.

Telo stare Hudabivke se je streslo kot v smrtnem krču; toda, zavedajoč se hčerine krivde in svoje siromašnosti pred karniško mogočnostjo, je potlačila svojo materinsko ljubezen in odpahnila hčer nazaj na klop.

»Mati, mati, ali me preklinjate tudi vi? ...« je zavpila Meta.

Mati ji prestrašena ni mogla odgovoriti.

V dimnici je vladala strahotna mora, polna čudne slovesnosti. Meta je z nejasnim dojemom zastonj iskala odgovora pri navzočih. Skozi solze je videla skrušeno, plaho mater, ki se je stiskala k steni, in skrušeno Ožbejevo postavo za pečjo, ki ni bila njegovi pravi podobna. Videla je strogi, mrzli in neizprosni Karničnikov obraz, neobčutno lice svoje gospodinje, iz katerega je edino to mogla posneti, da ji gori od neizmerne sovraštva. Ta sovražni obraz se niti malo ni zganil, ko jo je trdo vprašala:

⁴ Objokana.

(Dalje prihodnjic)

Ivan Minatti

Tiše, le tiše...

*Plešejo, plešejo beli metulji,
beli metulji, srebrne cvetice;
čez strehe, čez dimnike jih neso
urne, nevidne nožice.*

*Tiho, potihno trkajo v okno,
šepečejo bajko o zlatih gobanih
in zmaju in vilah v pravljičnem gozdu,
o škratih in velikanih.*

*Plešejo nad zasneženim mestom
beli metulji, srebrne cvetice...
Sanja v bleščeči mrak, k oknu prislanja
punčka nosek in lice.*

*Tiše, le tiše cvetice, metulji,
tiše, le tiše, da bo zaspala,
da bo zasanjane očke zaprla
mamina punčka mala.*

NA GREDAH SLOVENSKE KULTURE

KOLIKO PROSVETNIH DRUŠTEV IMA SLOVENIJA

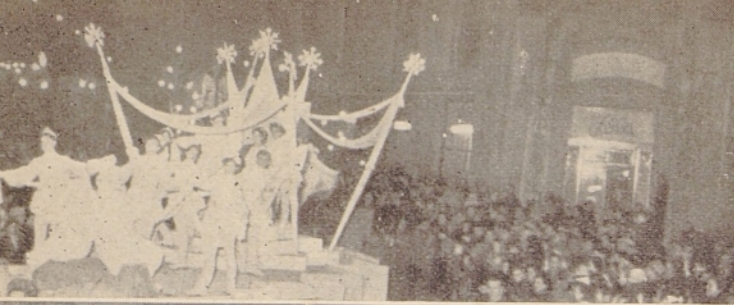
Skupaj z delavskimi prosvetnimi društvi »Svoboda« je imela Slovenija lani 728 prosvetnih društev z okrog 76.000 člani. Ta društva imajo 664 knjižnic, 171 ljudskih univerz in izobraževalnih odsekov, 575 pevskih zborov, 53 orkestrov, 53 zabavnih orkestrov, 87 godb na pihala, 76 tamburaških zborov, 29 harmonikarskih zborov. V letu 1953 so pevski zbori in orkestri priredili okrog 900 samostojnih koncertov, poleg tega pa sodelovali na neštetihih proslavah in prireditvah. Prosvetna društva imajo 642 igralskih skupin, ki so priredile v dveh sezonah 4631 predstav, ki so imele nad milijon gledalcev. Poleg teh deluje v društvih 82 recitatorskih zborov, 78 lutkovnih odrov, 5 literarnih krožkov, 17 likovnih krožkov itd. Izredno lep razvoj so v dveh letih svojega obstoja dosegla delavska prosvetna društva »Svobode«, ki so polno dokazala, da je bila njihova ustanovitve res potrebna in koristna. 152 teh društev s številnimi sekcijami danes plodno deluje po vsej Sloveniji. Postala so prava žarišča delavske prosvete v mestih in na podeželju, ki se nenehno krepe in množijo svoje vrste.

MILIJON DINARJEV ZA NAKUP NOVIH KNJIG

Okrajni ljudski odbor Maribor okolica je dotiral milijon dinarjev za nakup novih knjig ljudskim knjižnicam, ki jih je v mariborskem okraju 61. Knjige so bile razdeljene tistim knjižnicam, ki imajo največ obiskovalcev.

III. LJUBLJANSKI FESTIVAL BO PREKOSIL DOSEDANJA

Priprave za III. Ljubljanski festival so v polnem razmahu. Kakor izgleda, bo ta festival zelo prekosil dosedanje, čeprav je sedaj program prireditev, ki se bodo prirejale skoraj dva meseca od začetka junija do 22. julija, nakazan šele v obrisih. Letošnje leto je za belo prestolnico Slovenije jubilejno, saj Ljubljana praznuje letos desetletnico osvoboditve. In tako bodo tudi prireditve festivala spadale v okvir jubilejnih proslav bele Ljubljane. Na festivalu bodo sodelovala najboljša jugoslovanska gledališča, Slovensko narodno gledališče iz Trsta, koncertni pevci in ansambli, folklorne in baletne skupine itd. itd. Prireditve bodo, če bo vreme ugodno, o čemer smo prepričani, večinoma na prostem. V ta namen bodo prireditelji izbirali prostore za nastope v najlepših zgodovinskih kotičkih stare Ljubljane, in sicer bi prišel za to v poštev Trg francoske revolucije v zgodovinskih Križankah, dvorišče rotovža in Novi trg, kjer so prelepe baročne stavbe stare Ljubljane. V okvir festivalskih prireditev bodo spadale tudi razne razstave. Tako bo v Narodni galeriji razstava grafičnega bienala, v Jakopičevem paviljonu in Mali galeriji bodo umetniške razstave, dalje bodo prirejene šolske, muzejske in gospodarske razstave. Vsekakor se hoče Ljubljana s festivalom v svojem jubilejnem letu prav posebno postaviti in vse kaže, da bo tudi obisk prireditev prekosil vse dosedanje, ker je zanj že zdaj zelo veliko zanimanja.

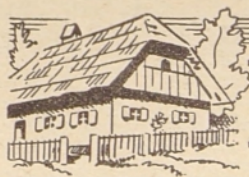
PO DOMAČI DEŽELI

Pri Blaževih v Šempasu so imeli dve pokroki: hčerka Ida Pavlinova se je omožila s Srečkom Košuto iz Kačje Drage pri Gorici. Srečko ima v Argentini dve teti Ivanka in Marijo in strica Izidorja Keber, nevesta Ida ima pa istotam strica Jožeta. Dva tedna kasneje se je poročil Idin brat podoficir JLA s Sonjo Kante iz Velikega Dola na Gorenjskem. Tudi Sonja ima svojce v tujini, in sicer v Argentini teto Natalijo Skok, v New Yorku pa tete Alojzijo Orel, Olgo Primošek, Dorotejo Orel. Natalija Skok in Alojzija Orel sta bili l. 1953 na obisku v stari domovini. (Obema paroma čestita uredništvo »Rodne grude«.)

Gorenjska je prva v Jugoslaviji v pridelovanju semenskega krompirja, so nedavno ugotovili pridelovalci, ki so se zbrali na sestanku v Kranju. Po zasajenih površinah in hektarskem donosu je kranjski okraj na prvem mestu v Jugoslaviji. Na Gorenjskem so za pridelovanje semenskega krompirja odlični pogoji, ker mu razen nadmorske višine in klime ugaja tudi zemlja. Na zborovanju so bili najboljši pridelovalci nagrajeni z diplomami in denarnimi nagradami. — Lepo, sodobno urejeno šolsko poslopje je dobila hribovska vasica Vrh pri Vrhniku. — Na Rakitni pri Ljubljani je bilo zgrajeno otroško okrevališče, ki lahko sprejme 100 otrok. — Dva velika nova zdravstvena doma sta dobila Litija in Grosuplje. — Domžale so letos dobile moderno kopalnišče in dva velika stanovanjska bloka. — Nove šole so bile zgrajene na Ilovi gori, v Hrastovem dolu in v Mostah pri Komendi. — V motniški občini je zagorela elektrika, za katero je okrajni ljudski odbor izdal nekaj deset milijonov dinarjev. — V začetku decembra so imeli v Beli krajini »Kmetijski teden«, v katerem so razni kmetijski strokovnjaki iz vse Slovenije podrobno proučili belokranjsko kmetijstvo in bodo zdaj izdelali načrt za čim boljše in hitrejšo obnovo vinogradov, sadovnjakov, dvig živinoreje itd. — V Prekmurju bodo začeli pridelovati tobak. Sadike bodo kmetje lahko dobili tudi iz semen, ki jim jih bo preskrbela Tobačna tovarna v Ljubljani. Ta tovarna jim bo dala na razpolago tudi strokovnjake, ki jim bodo pomagali z nasveti pri gojitvi tobaka. — V Sitežu v Halozah so zgradili vodnjak in tako končno po dolgih letih prišli do zdrave pitne vode. Šredstva za gradivo je prispeval okraj, vaščani pa so pomagali z delom. — V Solkanu so ustanovili Kmetijsko hranilnico in posojilnico, v katero bodo odslej za druge nalagale svoja sredstva, ki se bodo tako lahko smotno izkoriščala za napredek kme-

tijstva. Hranilnica bo odprla podružnice v Tolminu, Idriji in Ajdovščini. — Lastno hidroelektrarno si bo uredila centralna elektrogospodarska šola v Cerknem. Mnoga podjetja so v ta namen že podarila šoli razno gradivo in stroje. Elektrogospodarska šola v Cerknem je triletna in ima svoj internat za 160 učencev. Šolo posečajo gojenci iz vse države, ki se pridno udeležujejo tudi na kulturnem področju. — 75-letnico društva so 12. decembra praznovali **postojnski gasilci**. Društvo ima danes 120 članov in ima tudi svojo gasilsko godbo. Zdaj nameravajo ustanoviti še pionirski tamburaški zbor. — Tri krepke deklice je rodila **Marija Urbaseva iz Slive pri Uncu**. Doma ima že tri fantičke, ki so tako kar naenkrat dobili še tri sestrice. Predstavniki okrajnega ljudskega odbora so materi poklonili razna lepa darila. — Zeleni granit, ki mu pravijo tudi okrasni kamen, so odkrili na **Pohorju** v bližini Plotnice, kjer že vrsto let kopljejo navaden granit, ki ga pošiljajo po vsej Jugoslaviji. — Pred Narodnim muzejem v **Mariboru** so odkrili spomenik pisatelju Josipu Jurčiču, ki je živel v Mariboru v letih 1868 do 1872. — V **Grudnici nad Mostom na Soči** je pred kratkim zasvetila elektrika. Za elektrifikacijo so porabili 3,4 milijona din. — V občini **Most na Soči** so letos prenovili šole na **Selah**, v **Podmelcu**, **Planoti**, **Idriji pri Bači**, na **Slapu**. Novo šolo so zgradili na **Pečinah**. — Na **Slapu** je začel obratovati modern mlin, ki lahko namelje 15.000 kg moke dnevno. — Tečaje Rdečega križa so organizirali v **Kobaridu**, **Tolminu** in **Idriji**. Obiskuje jih 485 deklet. — Strokovnjaki so ugotovili, da znašajo rezerve bakrene rude v Jugoslaviji okrog 175 milijonov ton. — V okraju **Ludbreg** so letos prvič nasadili riž. Pridelek je bil dober in nameravajo prihodnje leto riž saditi še na večjih površinah. — V **Mokronogu** so odprli združni dom. — Novo tovarno kmetijskih strojev gradijo v **Požarevcu**. Tovarna bo izdelovala vse vrste strojev in naprav za kmetijstvo. Vrednost letne proizvodnje bo znašala 1.550.000.000 dinarjev. V lesno industrijskem podjetju v **Belišču** je začela obratovati velika nova žaga, zgrajena na najmodernejši način. Žaga je skoraj popolnoma mehanizirana in varna pred ognjem. Njena letna kapaciteta je 16.000 kubičnih metrov trdega lesa v rednem delovnem času. — Tovarna za predelavo perutnine je začela obratovati v **Nišu** 29. novembra, na praznik republike. Strojno opremo so izdelala domača podjetja. — Ladjedelnica **Split** se je razvila v veliko moderno podjetje. Ob desetletnici »Obalne linijske plovbe« so svečano spustili v morje ladjo »Ohrid«, ki lahko sprejme 500 potnikov in 15 ton tovora. Še pred to je ladjedelnica izdelala dve podobni ladji »Karlovac« in »Valjevo«. Zdaj gradi ladjedelnica novo veliko ladjo »Jugoslavijo«, tipa »Partizanka«, ki bo lahko sprejela 1200 potnikov in bo najmodernejše opremljena že leta 1956 rezala morje. — Statistični strokovnjaki trdijo, da bo imela leta 1970 Jugoslavija 25 milijonov prebivalcev, medtem ko jih je po uradnih podatkih imela 1. marca 1953 16 milijonov 900 tisoč.

K slikam na nasprotni strani. Levo od zgoraj navzdol: Ves zadnji teden v decembru je bil posečen otroškemu veselju. Ljubljanske ulice, po katerih je šel novoletni sprevod, so bile večer za večerom nabito polne velikih in malih gledalcev. Slika kaže gorenjske šfurmanec, ko peljejo skupino ljubkih belih snežink. — Tudi v Zavodu za slepo mladino v Ljubljani so veselo silvestrovali. — Janezek je hudo radoveden, kaj je v tem lepem velikem zavotku. — Prizor, kako so pričakali novo leto v Ljubljani veliki otroci. — Tri slike na desni pa predstavljajo prastari narodni običaj silvestrovanja Bohinjcev

DOM IN DRUŽINA

VZGOJNI POMENKI

Kaj bomo kuhale

MOJ OTROK JE TAKO OBCUTLJIV

Koliko je mater, ki tako po-
tožijo. Ali pa se vse tudi zave-
dajo, da takšna prevelika ob-
čutljivost lahko pozneje v živ-
ljenju privede do živčnega zlo-
ma, če otroku že v prvih letih
s pravilno vzgojo ne pomagamo.
Pomagamo pa mu na ta način,
da otroka prepričamo, da
svojo željo lahko uresniči
kljub preobčutljivosti, ki ga
pri tem ovira. Če se otrok n. pr.
boji teme, mu moramo lepo do-
povedati, da se tudi drugi otroci
boje teme, da pa znajo ta strah
premagati in jim še na misel
ne pride, da bi zaradi tega ne
imeli tistega, kar bi radi vzeli
iz nerazsvetljene sobe. Tako bo
otrok sam v sebi premagal strah
in s tem tudi svojo preobčut-
ljivost. Prizadevati si moramo,
da v otroku vzbudimo kar se
da veliko zanimanje, da izvrši
neko stvar in da mu to stvar
opišemo na moč privlačno, tako
da bo otrok prostovoljno obvlad-
dal občutke, ki ga ovirajo. Ob-
čutljiv otrok mora sploh nepre-
stano dobivati vzpodbudo in
mora doumeti, da je bolje, če
je pogumen, kakor pa da bi bil
suženj svojega strahu in klju-
bovalnosti.

Zelo napačno pa bi bilo, če bi
skušali otroka prepričati na ta
način, da bi se njegovi preob-
čutljivosti in boječnosti posme-
hovali. Prav občutljiv in boječ
otrok potrebuje res najgloblje-
ga razumevanja. Zato se mo-
ramo, pa čeprav se nam zdi
vzrok otrokove boječnosti še
tako smešen, popolnoma živeti
v otrokov svet in gledati stvar
tako kakor jo gleda on. Če bi
se mu pa posmehovali, bi s tem
dosegli le toliko, da bi otrok
svoj strah pred nami prikrival,
sam pa bo pri tem dvojno trpel.
Edino s postopnim in pametnim
prepričevanjem in velikim raz-
umevanjem bomo pri svojem
otroku dosegli, da bo končno
premagal svojo preobčutljivost
ter si bo pridobil samozaupanje
in samostojnost.

STRUKLJI S PREKAJENIM MESOM

Na žlici masti zarumenimo
drobno sesekljano čebulo in do-
damo nekaj sesekljanega zele-
nja od zelene. V tem hitro oprži-
mo 2 na kocki zrezani žemlji
in 10 do 15 dkg na drobne kocke
zrezanega prekajenega mesa. Po-
sebej pretlačimo 60 dkg kuha-
nega krompirja, mu dodamo
15 dkg moke, jajce, prevrte
žemlje z mesom, osolimo ter vse
pognetemo v čvrsto testo, iz ka-
tere ga oblikujemo za pest de-
belo klobaso, ki jo kuhamo v
slanem kropu 20 minut. Kuhano
hitro vzamemo iz kropa, obli-
jemo z mrzlo vodo, odcedimo ter
štrukelj narežemo na široke re-
zine, ki jih zložimo drugo poleg
druge v pomazan pekač ter jih
v pečici zapečemo, da dobe tan-
ko skorjico. Štrukeljčke zložimo
na krožnik ter jih serviramo s
solato, omako ali kislim zeljem.

RIZOTA ZA RAZVAJENCE

Manjšo kokoš očistimo, ji iz-
režemo koščice, nakar meso in
jetra z 2 gobicama vred zrežemo
na primerne koščke. Na 8 dkg
presnega masla zarumenimo
drobno sesekljano čebulo, doda-
mo meso in pražimo na močnem
ognju, da se meso zakrkne. Nato
dodamo 25 dkg neopranega su-
hega riža, da ostekleni. Dodamo
mu soli, za noževu konico pa-

prike, žličko paradižnikove me-
ze in nekaj zrnec kumine. Še en-
krat prepražimo in zalijemo z
juho, v kateri smo kuhale ko-
košje kosti. Ko rižota zavre, jo
potegnemo na rob štedilnika,
kjer jo pokrito do mehkega zdu-
šimo. Med dušenjem jo nekaj-
krat z vilicami zrahljamo. Ser-
viramo jo z nastrganim bohinj-
skim sirom.

SVINJSKI KOTLETI MALO DRUGACE

10 za prst debelih svinjskih
kotletov lahko potolčemo z obeh
strani in dobro pretaknemo s
koščki šunke. Nato jih na obeh
straneh začинimo s soljo, pa-
priko in kumino, po eni strani
pa jih potresemo z moko. V pro-
storni kozici močno segrejemo
toliko masti, da je dno pokrito
ter položimo vanjo kotlete na
pomokani strani. Hitro jih zla-
torumenno zapečemo, nato obrne-
mo in po drugi strani počasneje
pečemo, da tudi lepo zarumene.
Nato odlijemo mast in jo nado-
mestimo s presnim maslom, v
katerem spečemo kotlete do kon-
ca. Nato dodamo žlico paradiž-
nikove meze, zalijemo z ne-
koliko vode, da dobimo gosto
omako, ki jo dobro pokuhamo.
Pečene kotlete zdevamo v pri-
merno posodo in oblijemo z
omako ter okusno garniramo s
petersiljem, hrenom in kislimi
kumaricami.

Če imamo v družini bolnika

Če imamo v družini bolnika,
ki boluje za kakšno kronično
bolezni, mora biti gospodinja
pri pripravi hrane posebno skrb-
na. Kajti dostikrat je prav od
prave prehrane odvisno, da se
bolniku bolezen zelo izboljša in
da hitreje ozdravi. Bolniško hra-
no je najbolje pripravljati na
surovem maslu ali olju ali rast-
linski masti, ker je svinjska
mast težko prebavljiva.

Bolni na želodcu naj ne uživa-
vajo preveč mastnih in kislih

jedi. Odreči se morajo tudi vsem
ostrim začimbam. Če zdravnik
predpiše dieto, se mora gospo-
dinja strogo držati teh navodil.

Malokrvni ljudje in tisti, ki so
okrevali po težki, dolgotrajni
bolezni, naj uživajo krepke juhe,
toda brez ostrih začimb. Meso
naj jedo največ pečeno. Od so-
čivja je najbolj priporočljiva
špinača in korenje. V njihovih
jedilnikih naj bo čim več ku-
hanega sadja, mehko kuhanih
jajc in mleka.

DEKLICA VEKA

(Koroška narodna pripovedka iz Roža)

Deklica je pometala in našla krajcar. Za ta krajcar je kupila piskerc in je šla jagode nabirat. Tam jo je zajela noč. Deklica je prekucnila piskrček in zlezla vanj, da bi prenočevala. Kmalu je prifrčala muha in prosila, ali sme pod streho.

Deklica pravi: »Kar sentr (sem notri) pojdi, zate bo že še kaj kraja.« Komaj je muha notri, prileze žabica, potrka in vpraša: »Kdo je tam notri?«

Deklica pravi: »Jaz, sirota deklica in muha pobrculja.«

Tudi žabica prosi za streho, deklica pa jo povabi: »No, pa pridi še ti sentr, se homo že stisnile.«

Potem priskače še zajček, potrka in vpraša: »Kdo je tam notri?«

»Jaz, sirota deklica, muha pobrculja in žabica pokrculja.«

Zajec prosi: »Ali daste še meni malo prostora?«

Drobcena sem in sem kratka, svetla sem in vsa sem gladka, eno le imam uho, a na svetu ni nobene hiše, hišice brez mene.

(Šivanka)

RESITEV KRIZANKE
(iz št. 9—10)

Vodoravno: 2. mir, 4. pepel, 5. ded.

Navpično: 1. pipec, 2. med, 3. red.

»Kar skoči sentr, bo nam pa topleje.«

Pozneje pride še lisica: »Kdo je tam notri?«

»Jaz, sirota deklica, muha pobrculja, žabica pokrculja in zajec novi hlapec!«

»Bo pa še zame kak kotiček,« pravi lisica in se zmuzne noter.

Ponoči pride še medved in vpraša: »Kdo je tam notri?«

»Jaz sirota deklica, muha pobrculja, žabica pokrculja, zajec — novi hlapec in lisica pridna deklica.«

Medved pa nič ne prosi, marveč se kar baše noter.

Toda piskrček počí, deklica pa veka...

Domovina

Rojak Marinković Jerko, doma iz Blata na Korčuli, vidni sindikalni delavec in velik prijatelj nove Jugoslavije, ki že vrsto let živi v daljni Avstraliji, je nedavno obiskal rojstno domovino

FRANCIJA

Po dolgem molku se spet oglasim z nekaj novicami, ki pa danes niso vesele. Smrtna kosa nam je pokosila zavednega naprednega Slovenca Gantarja Leopolda, rojenega l. 1895 v Žirih pri Logatcu na Notranjskem. Podlegel je operaciji možganske mreže v bolnišnici v Strassburgu. Zapušča sina in dve hčerki, ki pa sta že preskrbljeni.

Tukaj je bil pokojnik splošno priljubljen in vedno pripravljeno pomagati svojim tovarišem. Še kratko pred smrtjo je delal načrte in se veselil, kako bo letos spet obiskal svojo rojstno domovino. Žal pa mu to ni bilo usojeno in zdaj za vedno počiva v tuji zemlji, daleč od domače dežele, ki jo je tako rad imel.

Druga žalostna novica je, da se je v rudniku Anderny Gaviillion ponesrečil zavedni Slovenec tov. Tone Pfeifer, ki je bil vedno vnet zagovornik naše slovenske stvari v tujini. Bil je voditelj mladincev in udeležil se je tudi mladinske delovne brigade, ki je šla na prostovoljno delo v domovino. Vsi, ki ga poznajo, mu želijo iz sreča, da bi čimprej okreval in se vrnil zdrav in vesel med svoje

tovariše. (Isto želi tudi uredništvo »Rodne grude«, ki je prepričano, da se je ta želja medtem ko je bil dopis tiskan, tudi že uresničila.)

Martin Pajtlar, Trieux

BELGIJA

Danes vam ne sporočam veselih novic. V kratkem sem izgubil dva prijatelja, soseda. Prvi je prijatelj Vehar Leopold iz Frameries, rojen l. 1902 v Gori pri Idriji, ki je prišel v Belgijo l. 1929. Podlegel je rudarski boleznj — silikozi. 12. decembra pa je umrl rojak Ivan Luzar iz La Bouverie. Doma je bil iz Grobelj pri Št. Jerneju na Dolenjskem, v Belgijo pa je prišel l. 1928.

Voščim vam srečno in plodno novo leto! A. Baričič, La Bouverie

AFRIKA

Vaše pismo in »Rodno grudo« prejel. Najlepša hvala za vse. Veseli me, da so se vam dopadle slike; tudi danes jih nekaj prilagam in tako boste dobili počasi celo zbirko za album. Kasneje vam bom tudi poslal sliko rudnika in mlina. Sedaj se gradi nov mlin, ki bo

predelal na dan po 1000 ton rude in bo gotov do konca marca. Iz Milose mi je pisal rojak po imenu Marko Frovčič, najbrž doma kje od Idrije. V kratkem me bo prišel obiskat in upam, da se bova ustmeno bolj spoznamela kakor pismeno. Če drugače ne bo šlo, pa po zamorsko, to je nekakšen esperanto tukaj. Glavna stvar je, da pride, ker sem željan videti zopet domačega človeka in se z njim porazgovoriti.

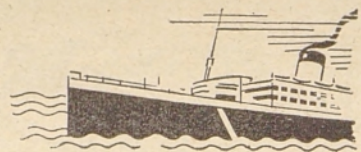
Sedaj imamo tukaj deževno dobo in smo imeli že nekaj močnih nalivov ali vročina je kljub temu huda, posebno noči so soparne. To je čas moskitov in drugih insektov, ki niso nič kaj prijetni. Tudi kače so prišle na površje in jaz sem pred kratkim eno ubil, ki je bila dolga skoraj dva metra. Tukajšnji zdravnik ima neko drugo v špirtu z mladiči. Bilo je namreč tako, da ko jo je ubil, je še skotila žive mladiče. Posebno paziti se je treba pred škorpijoni, ker njihov pik zelo boli. Jaz pošiljam mnogo teh insektov v Nemčijo in profesor mi je zelo hvaležen zanje. Tudi nekaj prepariranih kač sem mu že poslal lani, prav tako sem eno poslal vrhniški šoli.

Stanko Grom, Mpanda, Tanganyika

S proslave jugoslovanskega državnega praznika pri društvu »Slavček« v Merlebachu. Nastopila sta najmlajša člana Marica Gričarjeva in Karli Skrubu. Zada mladi mandolisti iz Stiring-Vendela

na tujih tleh

WESTFALIJA

Čas je, da se zopet malo oglašim. Lepo se zahvaljujem za redno pošiljanje našega izseljenskega lista »Rodne grude«. Kadar jo prebiram, se mi zdi, kot da bi govoril z vami v domovini. Odkar tudi redno prejemam »Slovenskega poročevalca« in »Tovariša«, ki ju z zanimanjem čitam, lahko vsakemu povem, kako napreduje nova Jugoslavija. Zlasti še pozdravljam gospodarski plan za leto 1955, iz katerega je razvidno, da bo Jugoslavija v novem letu posvetila posebno pozornost kmetom. Zelo smo veseli tudi oddaj Radia Ljubljana, ob lepih domačih pesmih imamo dostikrat solzne oči.

Tukaj v Porurju je mnogo Slovencev umrlo za silikozo, posebno tisti, ki so prišli iz stare domovine še pred prvo svetovno vojno. Ženske, te so pa še korenine. Samo v Gladbecku jih živi mnogo starih nad 80 let, ki rade govorje slovensko in tudi slovensko čitajo.

Sedaj pa želim odboru Slovenske izseljenske matice vsele božične praznike in srečno novo leto.

Martin Lončar, Gladbeck

ZDA

TRAGEDIJA SLOVENSKE IZSELJENSKE DRUŽINE

Ko se je lani 49-letni clevelandski Slovenec Anton Štraus, doma iz okolice Trsta, peljal na obisk k sinu, ki je bil na počitnicah z Boy-skauti, je prišlo v Thomson Townshupu do nesreče, pri kateri je bil Štraus na mestu ubit, njegova žena Eunica, roj. Zalar, pa je dobila težke poškodbe. Pred pogrebom pa je prišel v pogrebniško kapelo oče pok. Štrausa, star 79 let. Sinova nesreča ga je tako pretresla, da se je zgrudil in umrl zadet od srčne kapi. Oče je bil doma iz vasi Hotična na Primorskem ter je bil v Ameriki 49 let. Sin in oče sta imela skupen pogreb. Prizadetim izrekamo toplo sožalje tudi v imenu »Rodne grude«.

ADAMICEVA USTANOVA

V Clevelandu je bil izvoljen stalen odbor »Spominske ustanove Luis Adamič«, ki bo zbirala prispevke za odkup Adamičeve literarne zapuščine. Odborniki ustanove so: Vatro J. Grill, predsednik; Janko N. Rogelj, tajnik; John Zigman, bla-

Rojak Leo Strukelj iz New Yorka se poslaavlja od svojih sorodnikov in prijateljev na ljubljanskem kolodvoru

gajnik; Anton J. Terbovec, zapisnikar; Stanley Dolenc, Joseph Trebec in Anthony Pluth, nadzorniki.

Odbor je predlagal, naj bi se prijaviteli posamezniki, ki bi med letom zbrali za ustanovo po sto in več dolarjev. Že v prvem tednu se je prijaviло 15 dobrih Adamičevih prijateljev, ki so pripravljene zbrati po sto dolarjev. Izmed teh so nekateri že izpolnili svojo plemenito nalogo.

ARGENTINA

Tudi v Argentini smo slovenski izseljenci ustanovili svojo zadrugo, ki je prva slovenska zadruga tukaj. Zadruga je pod zaščito tukajšnjih oblasti in bo nam Slovincem v veliko pomoč. Ustanovili smo jo v svojih prostorih v Ulici Centenara 2249. V odbor so bili izvoljeni: Vincent Rogelj iz Tupalič na Gorenjskem, predsednik; Juan Jelenc z Dolenjskega, podpredsednik; Domingo Lesjak iz Rihemberka, tajnik; Juan Tušar iz Idrije, drugi tajnik; Juan Močnik s Črnuč, blagajnik; Juan Gregorec iz Zadobrove, drugi blagajnik ter pododborniki: Uršič, Tomelj, Lovriha, Curk, Brišček. Glavni kontrolor pa je nekdanji urednik Slovenskega glasa Ivan Kacin.

Rojak Martin Bolha iz Akrona, Ohio, in sin Martin iz Kalifornije ob obisku svojih sorodnikov v stari domovini

PERO IZ SELJENCEV

CHICAGO, III.

V kratkem vam pošljem naročnino za »Rodno grudo« za prihodnje leto, ker jo zelo rada berem in zdaj pozimi je dosti časa. Pozdravljam vse v uredništvu in voščim vesele božične praznike in srečno novo leto vsem naročnikom »Rodne grude«.

Johanna Klančnik

GARSOM MINE, KANADA

Pošiljam vam dva dolarja za naročnino in se vam lepo zahvaljujem za redno pošiljanje časopisa »Rodne grude«, ki je zelo zanimiv. Posebno radi bremo od svojih rojakov, ki so raztreseni po vsem svetu.

A. Gerden

CLE ELUM, WASHINGTON

Naj napišem nekaj vrstic v priljubljeno »Rodno grudo«. Ker jo točno dobivam in vestno prebiram, vam tukaj pošiljam naslove treh novih naročnikov poleg moje naročnine za eno leto. V listu »Rodni grudi« z veseljem čitam črtice, ko pa gledam slike, se mi pogled kar ne more odtrgati od njih. Zelo bi bil vesel, če bi enkrat zagledal v »Rodni grudi« fotografijo štajerskih planin Ojstrico in Veliki vrh ali pa vas Luče, kjer sem bil rojen. V teh planinah sem pasel ovce kot deček.

Raymond Kladnik

ABERDEEN, WASH.

Priloženo vam pošiljam ček za obnovo treh naročnin za »Rodno grudo«. Žal mi je, da ne morem poslati več, ker v naši naselbini so Slovenci redki in smo zelo oddaljeni drug od drugega. Meni se »Rodna gruda« zelo dopade, prav rada pregledam tudi vsako slikico iz moje drage slovenske dežele.

Mary Iskra

DETROIT, MICH.

Pošiljam vam naročnino za »Rodno grudo« za eno in pol

leta. Ob priložnosti vam bom poslal spis za vašo zanimivo revijo.

Frank Gaber

FONTANA, CALIFORNIA

Prigibno prilagam bančno nakaznico za vsoto 20 dolarjev za naročnino na list »Rodna gruda« za naslednje naročnike:

Vera Levec, Chicago,

Math Cukale, Los Angeles, California,

Rose Sajevec, Fremont, Chicago,

Valentin Fortuna, Fontana, California,

Josephine Blasich, Fontana, California,

Cecilia Blashum, Los Angeles, California,

Joseph Lapp, Fontana, Calif.,

Anton Jordan, Fontana, Calif.,

Anton Blatnik, Fontana, Calif.

Najlepše se oba z ženo zahvaljujeva uradu Slovenske izseljenske matice za naklonjenost in poslugo za časa najinega bivanja v Sloveniji. Zato najiskrenejše pozdravljava vse osebje. Skušala bova pridobiti še več naročnikov za vaš list. Od časa

do časa pa bova poslala kakšen dopis o Fontani ali južni Californiji.

Frank in Minka Alesh

WILLOUGHBY, OHIO

Vaš časopis »Rodna gruda« prejemam redno vsak mesec. Zelo zanimivo je čitati novice in gledati fotografije iz vsega sveta. Prilagam 2 dolarja in upam, da bom še naprej vaš zvesti čitatelj.

Fane Perušek

TRAUNIK, MICHIGAN

Danes sem vam poslal po M. O. znesek 65 dolarjev, in sicer za 15 koledarjev in za »Rodno grudo« za mene za l. 1954 in 1955 ter enoletno naročnino za rojake: Joe Knausa, Johna Vesela, Antonio Kokovnik, Antonio Knaus, Antonio Bartel in Mary Mahne, — prebitek pa naj bo za Luis Adamičev spomenik. »Rodna gruda« mi zelo ugaja. Zelo so mi všeč slike naše lepe pokrajine, s katerimi je Slovenija tako bogato obdarjena, seveda imamo tudi priložnost seznaniti se s slovenskimi pisatelji in književniki.

Luis Mikulien

Zavedna slovenska družina Tinta iz Luksemburga

S R E Č A N J A

V drugi svetovni vojni so pripadnikom ameriških oboroženih sil kot zavezniki na evropskem kontinentu prvi segli v roke partizani maršala Tita.

Ko so zavezniške letelce trdnjave brnele nad okupirano Evropo, so sovražni lovci in topovi marsikatero izmed njih zadeli v živo, da se je v dimu in plamenih zrušila na tla tuje, neznane dežele, kjer jo je čakalo v najboljšem primeru vojno ujetništvo. Včasih pa so letalci le doživeli, da so pristali na ozemlju, ki je bilo na predvojnih zemljevidih označeno z imenom Jugoslavija. In glej — namesto nemških in italijanskih patrolj so se jim približali ljudje s prijaznimi obrazi, s puškami na ramah in rdečimi zvezdami na kapah. Zavezniki v srečo okupirane Evrope!

Tudi v Sloveniji je bilo mnogo takih srečanj. Prav gotovo so jih ohranili vsi v toplem spominu: nekdanji letalci in partizani, pa tudi ljudje po naših vaseh, ki so večkrat prišli z letalci v stik.

* * *

Po kapitulaciji Italije smo imeli na Notranjskem večkrat priložnost videti ameriške letalce in govoriti z njimi. Sicer smo se včasih srečavali tudi z Angleži, vendar so nam srečanja z Američani ostala v toplejšem spominu. Američane smo namreč gledali ne le kot zaveznike, ampak tudi kot ljudi iz dežele, kjer živi mnogo naših sorodnikov, s katerimi od začetka vojne nismo imeli nobene zveze.

Nekega dne — menda je bilo v marcu leta 1944 — so v ozračju zabučale eskadrile srebrnobelih bombnikov. Letele so od Snežnika čez Loško in Cerknjsko dolino. Ljudje so se ustavljali na cestah in dvigali oči v jasnino neba kakor v neznanem, velikem pričakovanju.

Nenadoma jih je spreletela temna slutnja. Čez Javornik so priletela tri črna letala in se z veliko brzino bližala ameriškim bombnikom. Nemški Messerschmitti! Že so se med brnenjem oglasili rafali mitraljezov,

že se je začela bitka. Nemci so divje napadali, bombniki pa so jim odgovarjali s težkimi mitraljezi ter mimno pluli čez Cerknjsko jezero. Že je kazalo, da jo bodo morali Nemci brez uspeha odkuriti čez Javornik — tedaj pa je začela ena izmed letočih trdnjav zaostajati in kmalu nato je puhnil iz njenega trupa curek temnosivega dima. Čez nekaj minut se je ločilo od njega nekaj črnih pik, nad katerimi so se razpela bela padala.

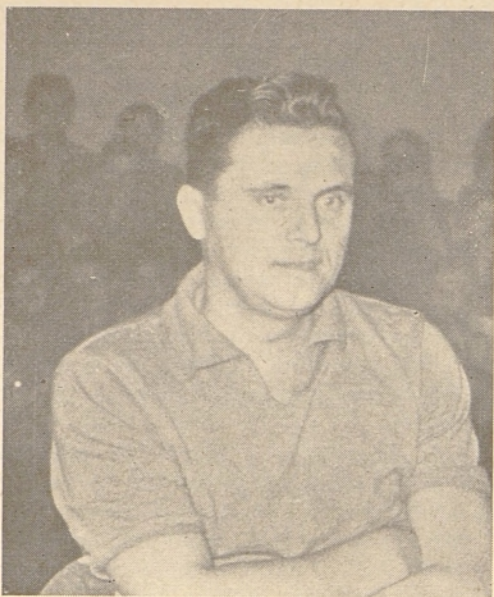
Toda Nemci niso hoteli še odnehati. Eden izmed njih se je spustil za padalci, jih začel obkrožati in streljati vanje. To je bil pač zmogčen storiti samo letalec zločinske nacistične armade, ki ni nikdar upoštevala mednarodnega vojnega prava!

Naposled so letalci vendarle pristali in nemški lovec je odletel. Bombnik se je zaril v mehka tla suhega Cerknjskega jezera nekje blizu Martinjaka.

Letalce je kmalu našla partizanska patrolja. Ne spominjam se več, koliko jih je bilo. Eden izmed njih je bil težko ranjen — bil je zadet med spuščanjem s padalom — in je kmalu izkrmavel. Drugi pa so bili vsi nepoškodovani.

Mrtvega letalca so pokopali na pokopališču v Žerovnici. Na njegovi zadnji poti ga niso spremljali samo njegovi tovariši in partizani, ampak tudi ljudje iz vasi, stari in mladi, vsi s spoštovanjem in toplimi čustvi v srcih. Star mož, čigar sinovi so bili odšli v mladih letih v Ameriko, si je ob grobu neznanega Američana obrisal debele solze, rekoč: »Bogvedi, morda je tudi kateri od mojih tako padel; a bogvedi kako je pokopan.« In še marsikomu se je orosilo oko, ko je partizanski komisar spregovoril Američanu nekaj besed v slovo in jih končal s pozdravom: »Zdravo, junak višav!« In nihče se ni zmenil za sovražnika, ki je prežal s hribov med Cerknico in Rakekom, nihče ni pomislil na kazen, ki bi ga utegnila zadeti, ker je izkazal čast padlemu sinu Združenih držav Amerike.

Zarko Dolinar

Š P O R T

Za najboljšega jugoslovanskega športnika v letu 1954 je bil zaslužen izbran Zarko Dolinar, eden najboljših igralcev namiznega tenisa na svetu. Prav letošnje leto je bilo zanj več kot uspešno. Z drugim jugoslovanskim igralcem Vilimom Harangozo je osvojil svetovno prvenstvo v moških parih, prva mesta med posamezniki je dosegel na močnih mednarodnih turnirjih v Stockholmu in v Beogradu. V Innsbrucku je bil drugi, za zaključek letošnjega leta je pa konec decembra osvojil v Ljubljani še naslov državnega prvaka. Njegova športna kariera je zelo pisana, saj je nastopil v 25 različnih državah Evrope, Afrike in Amerike. Kljub temu pa ni zanemarjal svojega poklica in je danes asistent na zagrebški veterinarski fakulteti. Vse kaže, da se bo prihodnje leto Zarko po dolgem času spet preselil v Ljubljano, kjer je z namiznim tenisom tudi začel. Njegovo bivanje v glavnem mestu Slovenije pa bo nedvomno pripomoglo, da se bo tudi vrednost slovenskega namiznega tenisa lahko znatno dvignila. Letošnjemu najboljšemu jugoslovanskemu športniku Zarku Dolinarju tudi naše čestitke!

Priznanje delovne dobe za pokojnino izseljencem povratnikom

Do sedaj se je pogosto postavljalo vprašanje priznanja delovnega staža za dosego pokojnine izseljencem povratnikom, ki po večini niso mogli veljavno, t. j. skladno z našim obstoječim predpisom dokazati delovno dobo, ki so jo imeli v inozemstvu. V zvezi s tem je odbor za socialno skrbstvo in ljudsko zdravje pri Izvršnem svetu FLRJ s svojim dopisom št. 4839/54 z dne 27. VII. 1954 olajšal oziroma ublažil dokazni postopek za priznanje delovnega staža izseljencem povratnikom, ki prosijo za upokožitev pri nas.

Menimo, da bo naše rojake, zlasti one, ki se imajo namen povrniti v domovino pred dosegom pokojnine v inozemstvu, zanimalo, v čem je olajšan postopek za priznanje njih delovne dobe v tujini. Znano je, da se rojakom povratnikom, ki izpolnijo pri nas predpisanih pet let zaposlitve po vrnitvi v domovino, prizna za dosego pokojnine ves delovni čas, ki so ga imeli v inozemstvu. Po naših predpisih se delovni čas dokazuje z delovno knjižico, overovljenimi potrdili podjetij, kjer je interesent bil zaposlen in podobno. Običajno pa izseljenec povratnik takih dokumentov nima. Največkrat tudi ne more dobiti dveh prič, da bi mu potrdili pred sodiščem verodostojnost njegovih izjav o zaposlitvi v inozemstvu. Zato so ti rojaki težko kaj dosegli, ker zavodi za socialno zavarovanje niso mogli odmeriti pokojnine le na podlagi izjav upravičencev samih. V cilju, da se rojakom olajša ta postopek, je s predmetnim dopisom določeno med drugim tudi, da v primeru, ko se delovni čas rojaka ne more dokazati niti s pričami, se verodostojnost izjav upravičenca dopušča pristojnemu zavodu v samostojno presojo. Pri tem pa so pooblaščenice Izseljenske matice in društva izseljencev povratnikov, da po-

magajo zavodom za socialno zavarovanje in prav tako izseljencem povratnikom pri ugotovitvi delovne dobe za dosego pokojnine. Upoštevana bo pri tem izjava Izseljenske matice, ki bo na podlagi izjav rojakov po presoji podala svoje mnenje in priporočilo zavodu za socialno zavarovanje, le-ta pa bo upravičencu nato odmeril pripadajoče mu prejemke.

A. Svagelj

IZPLAČILA PO IZSELJENSKIH NAKAZNICAH

Dne 28. decembra 1954 je začel veljati odlok zveznega izvršnega sveta o izplačevanju protivrednosti za prejeta tuja plačilna sredstva po izseljenskih nakaznicah. Po tem odloku bo Narodna banka FLRJ izplačevala domačim fizičnim in pravnim osebam za tuja plačilna sredstva po izseljenskih nakaznicah razen dinarske protivrednosti po uradnem tečaju še 100 % več kot znaša uradni tečaj.

Ta odlok bo veljal tudi za čeke, ki se glase na ime koristnika, kakor tudi na vse prejemke izseljencev-povratnikov, ki izvirajo iz prodaje njihovega premoženja in imovinskih pravic v tujini. Prav tako bo Narodna banka odkupovala tudi druge priznanice in čeke iz tujine, ki so bili poslani kot darilo ali pomoč domačim fizičnim in pravnim osebam. Razen tega bo ta odlok veljal tudi za dediščine iz tujine, ki so bile urejene po diplomatsko-konzularnih zastopstvih FLRJ v tujini, kakor tudi za odškodnine, pokojnine in druge prejemke na račun socialnega zavarovanja iz tujine.

Določbe tega odloka ne veljajo za prejemke gospodarskih organizacij.

Mariborska Tekstilna Tovarna

M A R I B O R

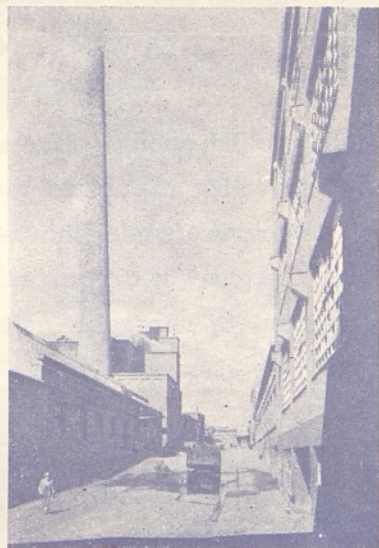
Predilnice - tkalnice - barvarne
tiskarna - apreture - sukančarna

POSTNI PREDAL ST. 9

TELEFON: 24-52

BRZOJAVNI NASLOV: TEKSTILTVOR

TEK. RACUN: NB MARIBOR 6405-T-150

PROIZVAJA:

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne in umetno svilene podloge, flanele, popeline, cefirje, kretone, tkanine iz bombaža in stanične volne kot tropikale, modne tkanine za ženske obleke, shantunge itd.

IZVAŽA:

sukance za šivanje, hlačevino, klote, svilene serže, popeline, cefirje, kretone ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke

UVAŽA:

sirovine, barve, kemikalije, utenzilije itd.

Vse naše tkanine iz stanične volne so apretirane proti mečkanju

*Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti
in nizkih cenah*

„Delovni kolektiv Mariborske tekstilne tovarne pozdravlja vse tojake onkraj meja!“

Dragi rojaki!

Tohle pozdrave vam pošiljajo delavci in uslužbenci

TAM

TOVARNE AVTOMOBILOV MARIBOR

enega velikih podjetij nove Jugoslavije, ki vlaga velike napore za vsestranski razvoj domovine. Izdelujemo kamione, avtobuse, prikolice in druge proizvode, ki so pomembni za napredek našega prometa.

Ko obiščete svoje rodne kraje, ne pozabite zaviti k nam, z veseljem vas bomo sprejeli in vam razkazali našo tovarno.

LJUBLJANA

PUTNIK SLOVENIJA PUTNIK SLOVENIJA PUTNIK SLOVENIJA PUTNIK SLOVENIJA

PUTNIK SLOVENIJA

potovalni urad

LJUBLJANA ■ TITOVA CESTA 4
JUGOSLAVIJA

PUTNIK SLOVENIJA PUTNIK SLOVENIJA PUTNIK SLOVENIJA PUTNIK SLOVENIJA

TELEFON 20-032

TELEGRAM:
PUTNIK SLOVENIJA,
LJUBLJANA

Rojaki,

ko prihajate na obisk v staro domovino, se udeležujte naših avtobusnih krožnih potovanj po Sloveniji in Jugoslaviji, ki jih prirejamo za vas!